— Ei bine, treizeci vor fi ai dumitale și treizeci ai mei, numai să fii în stare să-i cîștigi.

— Spune-mi ce trebuie să fac și, dacă voi putea, nu mă dau la o parte de tovărășie, căci, Dumnezeu să mă ierte, sunt o femeie săracă și numai el știe cum și ce fel.

— Nu voi să umblu pe drumuri încrucișate, ci voi alege pe cel drept. Uite, mamă moașă, ce este vorba : o persoană mare și bogată a trecut pe ulița de aici și a văzut o fată prea frumoasă care ședea la poartă ; o iubește grozav și fiindcă eu sunt vătaful de curte și credinciosul lui, m-a însărcinat să fac ce voi ști, cum văzuși și din datul cărților, ca să i-o aduc într-o seară. Din cercetările mele, am auzit că ești prietena ei și a familiei, și am venit să-ți propui aceasta. Dacă socotești că vom izbuti, eu îți și dau arvună acum înainte, banii pe jumătate, iar cealaltă jumătate, dupe ce se va săvîrși totul.

— Prea bine, domnișorule ; dar mai întîi, să vedem cine este fata aceea care a plăcut acelei persoane mari și bogate ?

— Este Frusina, fata croitorului, care șade peste drum de aici și care vine mai totdauna la dumneata.

— Frusina ! strigă moașa cu mirare. În adevăr o cunosc prea bine, dar nu știu, domnișorule, dacă va priimi fata ; eu una nu prea crez. Frusina este prea ciudată și tată-său e lucru mare.

— Atunci, ce trebuie să facem ? întreabă Bolboacă cu neastîmpăr. Nu știi ceva fermece, mamă moașo ?

— Le știam odată, domnișorule, dar m-am lăsat de ele de cînd mi-a murit copiii.

— Uite, mai rup din partea mea de galbeni încă zece și îți vine patruzeci de gălbenuși. Ce zici ? Așa este că nu se leapădă de la mînă o sumă așa de bună ?

— Bună de tot, răspunde moașa, dar crede-mă, coconașul mamii, că, deși doresc din suflet să-ți împlinesc cererea, dar, ca dracu, astă-seară ca niciodată nu-mi plesnește nimic în minte.

— Atunci să-ți spui și eu o părere a mea și socotesc că va fi cea mai nemerită. Ascultă, mamă moașo : cum ești bună prietenă cu fata, mîine, miercuri,nu mai de-

parte, să o chemi la dumneata și să-i spui că te-a rugat o cocoană ca să găsești pe cineva să-i coasă frumos și să-i festoneze mai multe lucruri ; sunt sigur că fata o să priimească și seara să apuci cu dînsa pe ulița din dos de lîngă biserica Batiștei și să intrați pe portița din fundul grădinei, unde se văd doi salcîmi mari. În grădină să te uiți spre casă și vei vedea o odaie a cărei ușă va fi deschisă ; să intrați fără temere înăuntru, eu voi fi acolo și vă voi întreba îndată ce poftiți ; dumneata să-mi răspunzi că ai adus pe cusătoreasă, și la acest răspuns voi pleca îndată prefăcîndu-mă că mă duc să înștiințez pe coconița. După plecarea mea, să rogi pe fată să-ți dea voie a te lăsa să te duci la o femeie ce șade alături și unde ai treabă, încredințînd-o că peste un sfert de ceas te vei întoarce negreșit. Fata îți va da voie și la ieșire-ți din odaie îți voi plăti și ceilalți douăzeci galbeni, după a căror priimire să pleci și să nu te întorci decît peste un ceas. Ai ? Ce zici, mamă moașo, despre această idee ?

— Zic că este minunată și că ai un cap cum nu am văzut multe. Mă iartă, dar te pricepi, zău, în lucruri de astea mai bine decît o femeie.

— Omul zdravăn se pricepe în toate, zice Bolboacă cu mîndrie. Dar să lăsăm vorbele de prisos ; spune-mi, ne-am înțeles acum ?

— Așa gîndesc, domnișorule, că ne-am înțeles prea destul.

— Îmi făgăduiești că mîine seara vii negreșit cu fata ? întreabă Bolboacă sunînd galbenii în buzunar.

— Îți făgăduiesc pe cinstea și pe capul meu, răspunde moașa îndată ce aude fermecătorul sunet al aurului. Fii sigur de aceasta ca de luminile ochilor.

— Așadar, priimești arvună.

Și zicînd acestea, Bolboacă numără moașei douăzeci galbeni ferecați frumoși. La vederea aurului, moașa crede că este un vis, și cu o lăcomie băbească ea strînge banii într-o legătură și-i vîră în sîn. Bolboacă observă mișcările moașei și bucuria lui fu mare cînd se încredință din aceasta că dorința stăpînului său era ca și împlinită. El nu voi să rămîie mai mult, căci ora era prea înaintată și avea grabă a se duce să încunoștiințeze pe Dăngescu.

— Noapte bună, mamă moaşă, zice el ieşind din casă. Nu uita că mîine te aştept înserat în odaia din grădină.

— Fii pe pace, domnişorule, îi zice moaşa închizînd uşa după dînsul.

Bolboacă vine în grabă acasă, se dezbracă de manta, îşi lasă şapca şi se urcă repede în camera stăpînului său. El îi spune în puţine cuvinte tot ce se petrecuse între dînsul cu acea moaşă bătrînă şi Dăngescu, în bucuria lui, îi dăruieşte un ceasornic de aur prea frumos şi foarte scump. După ce se mai întreţinură cîtva timp despre aceasta, Bolboacă iese din camera Dăngescului şi se coboară în a lui ca să se culce.

A doua zi, moaşa cheamă pe Frusina la dînsa. Tînăra fată vine îndată şi cînd amîndouă se găsesc singure în camera moaşei, aceasta începe să-i vorbească :

— Astă-noapte am fost prea bolnavă, Frusinico : am avut o durere de inimă grozavă ; era să mor, draga mamii, dacă nu se întîmpla să am puţin rachiu de izmă în sticla aceea după fereastă.

— Pentru ce nu ai venit la noi, mamă moaşo, să ne dai de veste ?

— Dar puteam să mă mişc din pat, măiculiţă ?... cînd m-a apucat durerea, parcă îmi bătuse cineva un piron în inimă. Zău că nu credeam să mai apuc ziua albă.

— Vezi dumneata, biată mamă moşică, zice tînăra Frusina compătimind. Să fii aşa de bolnavă şi noi să nu ştim nimic !... Dar bine că a fost boala trecătoare ; cum te simţi astăzi, mamă moaşo ?

— Mulţumesc lui Dumnezeu, sunt mai binişor, zice moaşa cu o voce miuită. Ce face maică-ta, Frusinico ?

— Este sănătoasă, mamă moaşo ; am lăsat-o lucrînd.

— Dar dumneata ce mai lucrezi, măiculiţă ?

— Astăzi nu am nimic de lucru, dar ca să fac ceva, mă voi apuca să împletesc ciorapi.

— Ce spui ? Nu ai de lucru ? Atunci bine am făcut de am făgăduit la o cocoană ca să-i festonezi nişte lucruri.

— Vorbeşte mai desluşit, mamă moaşo, căci nu te înţeleg bine.

— Uite, măiculiţă : ieri după-prînz a venit o prietenă a mea să mă întrebe dacă ştiu pe cineva care să coasă bine şi să festoneze frumos pentru o cocoană mare. Şi

eu m-am gîndit la dumneata, Frusinico, și drept să-ți spui, i-am zis că te voi duce astăzi la acea cocoană. Voiești să mergem împreună la dînsa ?

— Cu plăcere, mamă moașă, zice Frusina îndată ; dar mai întîi,trebuie să-mi cer voie de la mama.

— Pentru ce să mai spui mumei dumitale ?... poate să nu te lase și să dau de rușine.

— Mă lasă cu dumneata, nu avea grijă. Ș-apoi dacă meseria noastră este ca să lucrăm cu acu, mi se pare că avem și de datorie să alergăm după lucru.

— Oricum, nu voi ca să știe mama dumitale pînă nu ne vom întoarce de la acea cocoană, fiindcă voi să se pomenească deodată cu lucru mult ca să se bucure. În urmă va afla și de unde este, căci crede-mă, măiculiță, să te crează Dumnezeu, uite nici eu nu știu cum o cheamă pe acea cocoană.

— Ce fel, prietena dumitale nu ți-a spus ?

— Ba mi-a spus, măiculiță, și pînă mai adineaori îi aveam numele în gură, dar l-am uitat ca păcatele. Vezi, bătrînețea asta ridică de la om și ținerea de minte. Dar știu unde șade, Frusinico, știu foarte bine încă și nu este departe de aici : șade mai încolo, pe lîngă biserica Batiștei.

— Bine, mamă moașo, n-oi spune nimic mamii dacă găsești dumneata de cuviință. Merg cu plăcere la acea cocoană ca să iau de lucru. Avem și nevoie căci suntem, cum știi, o mulțime de copii.

— Mai încape vorbă, Frusinico ; tocmai la asta mă gîndeam și eu cînd am făgăduit prietenei mele că te duc acolo.

— Cînd mergem, mamă moașo ?

— După-prînz, frumușica mamii : cam înserat.

— Pentru ce să nu mergem acum ?

— Așa mi-a zis prietena mea că cocoana aceea nu primește înaintea prînzului pe nimeni, fiindcă-i vine lume multă, dar înserat se scoală după somn și are vreme destulă ca să-ți arate ce să faci și cum să-i lucrezi.

— Dacă este așa, ne vom duce înserat, numai să dea Dumnezeu să fii sănătoasă ca să poți umbla.

— Să dea milostivul, gurița mamii, că mult sunt bătrînă și prăpădită.

— Acum mă duc acasă, zice Frusina, sculîndu-se ca să plece. Trebuie să dau fraților mei celor mici să mănînce.

— Du-te mamă, și fii gata de plecare cînd apune soarele.

— Voi veni negreșit, zice Frusina deschizînd ușa.

— Și vezi de nu spune mumei dumitale nimic, adăogă baba ieșind după dînsa.

— Nu avea grijă ; dacă ți-am făgăduit odată că nu-i spui, fii sigură că voi păstra secretul.

Frusina se depărtează sărind de bucurie și moașa rămîind singură face cugetările următoare :

„Îmi pare rău de această copilă, își zice ea, dar nu sunt a bogată ca să lepăd de la mînă patruzeci de gălbenași. Dumnezeu mă știe și pe mine. Afară de aceasta nu am făgăduit vătafului acelui boier ca să amăgesc pe fată, ci numai să i-o duc acolo. Dacă n-o vrea fata, știu bine că nu-i va da cu toporu în cap,căci nu are pentru ce. Eu o voi lăsa acolo și cînd mă voi întoarce ca să o iau, mă voi preface că mă mir, voi plînge, îmi voi frînge mîinile, voi face astfel ca să nu mă învinovățească pe mine."

După aceste cugetări, moașa ia o bucată de pîine și puțină brînză ca să mănînce, și în urmă se dete după diferite lucrări menajere așteptînd ora cînd trebuia să se ducă cu fata.

O zi trece foarte curînd. Pentru Frusina însă trecuse prea anevoie, căci ea era prea nerăbdătoare. Toată ziua ea nu făcuse alt decît a se gîndi cum să se prezinte înaintea unei dame mari ca să nu o crează de neroadă, și ce să ceară pentru lucru cînd o va întreba de preț. Aceasta mai cu seamă o făcea să se roșască în temerea de a nu greși, și ca să scape de ridicol, găsi de cuviință să lase pe acea cocoană să-i dea ce va voi și să-i arate că este mulțumită. Frusina împletea la ciorap cînd băgă de seamă că soarele apune. Inima ei începe să palpite și o durere de cap o coprinse deodată. Sufletul ei era mîhnit, dar nu știa pentru ce.

„Dumnezeul meu, ce am astă-seară ? Să fie oare vreo presimțire că mi se va întîmpla ceva ?"

În urmă cugetă :

„Dar ce să mi se întîmple ?... Mă duc să iau de lucru, aceasta este foarte lesne de înţeles ; şi dacă mă doare capul, pricina trebuie să fie unde m-am gîndit prea mult la un loc şi fiindcă am aşteptat cu atîta nerăbdare."

După aceste cugetări, ea se îmbracă curat şi, pretestînd către muma sa că se duce la o vecină, iese din casă şi găseşte pe moaşa la poartă unde o aştepta.

— Aide, Frusinico, să mergem, îi zice moaşa cînd o vede. Te aştept aci de o jumătate de ceas.

— Iată-mă, mamă moaşo ; sunt gata. Socotesc că am venit tocmai cînd ne-a fost vorba, căci abia dacă a apus soarele.

— Aşa este, măiculiţă, ai dreptate.

Şi după ce se schimbă aceste vorbe între dînsele plecară împreună fără a fi văzute de nimeni. Cum casa Dăngescului nu era departe de acolo, ele ajung prea curînd la portiţa grădinei care era întredeschisă.

— Iată salcîmii, strigă moaşa cînd fură aproape de portiţă. Am ajuns.

— Unde am ajuns, mamă moaşo ? întreabă Frusina surprinsă.

— La cocoana care-ţi va da de lucru.

— Dar nu văz nici o casă dinaintea noastră, observă Frusina cu mai multă surprindere.

— Noi intrăm pîn grădină, căci aşa mi-a spus prietena mea ; întîi că este drumul mai de drept, şi al doilea că şi pe aici intră lume destulă.

Tînăra fată nu mai zice nimic ; ea urmează pe moaşă în nesimţire fără ca să poată înţelege cel mai mic lucru din cîte se petreceau. Ele străbat grădina şi moaşa îşi îndreptează paşii spre camera a cărei uşă se prezantă dinaintea ei.

— Vom intra în odaia aceea, zice ea Frusinei, şi vom aştepta acolo pînă va de ştire cocoanei că ai venit. Ia ascultă, Frusinico, ai spus mumei dumitale despre aceasta ?

— Nu i-am spus. Dar ce, nu am făcut bine ? Nu mi-ai zis dumneata ca să nu-i spui ?

— Bine ai făcut, fata mamii, puteai însă să-i şi spui căci nu făceai nici o greşală. Dar iată că am ajuns : să intrăm.

Moaşa bate la uşa camerei despre carea îi vorbise Bolboacă şi acesta, care le aştepta, iese îndată să le priimească.

— Poftiţi, le zise el deschizînd uşa.

Moaşa intră în cameră cu Frusina, şi Bolboacă le invită să se aşeze pe scaunile ce le aduce.

— Poci avea norocirea ca să ştiu cine sunteţi? le întrebă el, prefăcîndu-se a nu cunoaşte pe moaşă.

— Eu sunt moaşa Sultana de lîngă Biserica cu sfinţi, şi dumneiei este Frusinica, neapoata mea.

— Îmi pare bine, zice Bolboacă făcînd un compliment Frusinei ,care se scoală îndată să-i mulţumească. Cu ce vă poci sluji, cocoană Sultano? adăogă el privind pe moaşă.

— Să vedeţi, domnule. Ieri înserat a venit la mine o prietenă şi m-a rugat să aduc cocoanei care locuieşte în casa aceasta pe o cusătoreasă meşteră, şi fiindcă Frusina, nepoata mea, coase şi festonează ca un înger, am adus-o pe dînsa.

— Prea bine ai făcut, zice Bolboacă privind pe Frusina. Mă voi duce îndată să înştiinţez pe coconiţa, şi ca să nu rămîneţi singure, voi trimite pe nevasta mea să vă ţie de vorbă. Dar trebuie să fiţi ostenite şi puţină apă rece v-ar răcori de minune.

Şi zicînd aceasta, vătaful de curte oferă Frusinei şi moaşei cîte o farfuriuţă cu dulceaţă şi cîte un pahar cu apă.

— Acum, doamnele mele, mă duc să văz ce face coconiţa, zice Bolboacă, deschizînd uşa care răspundea în o altă cameră în care intră după ce mai întîi face moaşei un semn pe furiş.

— Ce oameni cumsecade se găsesc în aceste case de boieri! zice Frusina după ce rămîne singură cu moaşa.

— Sunt crescuţi bine, măiculiţă, de aceea ştiu să mulţumească pe oamenii carii le intru în casă.

— Cine să fie omul acesta întreabă Frusina.

— Este vătaful de curte.

— De unde ştii, mamă moaşo, că este vătaful de curte? Mi se părea că nu vă cunoşteaţi cînd am intrat în casă?

La această întrebare, moaşa rămîne confuză, dar cum ea nu-şi pierdu cumpătul, răspunde îndată :

— Prietena mea mi-a spus că vătaful de curte şade în această odaie, şi socotesc că el trebuie să fie. Vai de mine ! dar nu ştiu ce am, strigă ea încovoindu-se ca cum ar fi fost coprinsă de durere : iar m-a apucat inima.

— Ce spui, mamă moşică ?... ce nenorocire ! să mergem acasă. Vom veni altă dată, zice Frusina sculîndu-se.

— Ba nu, măiculiţă ; nu este frumos să plecăm deodată amîndouă fără ca să ne luăm cel puţin ziua bună. Ar crede că suntem nişte hoaţe. Mă duc să beau puţin rachiu de izmă de la vreo băcănie şi mă întorc numaidecît.

— Ce fel, eu să rămîi singură aici ? întreabă tînăra fată cu frică.

— De ce nu, Frusinica mamii ? eşti într-o casă cinstită şi nu ai a te teme de nimic. Trebuie să vie şi nevasta vătafului ca să staţi amîndouă de vorbă, şi mai întîi eu mă întorc acum. Aoleo, uf, Dumnezeule ! ce tăieturi grozave am !...

Şi la aceste cuvinte, ea iese din cameră ţiindu-se de inimă şi lăsînd pe Frusina singură.

Cînd intră în grădină, moaşa începe să caute pe Bolboacă ; acesta îi iese înainte şi o întreabă încet :

— Ai vorbit fetei ? ai întrebat-o dacă ?...

— Ce să-i vorbesc, măiculiţă ?... Dacă i-aş fi spus ceva, nu ar fi venit moartă-tăiată.

— Atunci cum să facem ? întreabă Bolboacă.

— Aceasta este treaba dumitale. Eu crez că mi-am îndeplinit făgăduiala.

— Bine, bine, zice Bolboacă puind în mîna moaşei o hîrtie în care se afla douăzeci galbeni. Iată plata dumitale şi vezi să nu te întorci mai curînd decît peste un ceas.

— Nu avea grijă. Numai vedeţi să nu se întîmple ceva fetei, căci dacă vor afla părinţii ei, mă strîng de gît cu bună seamă.

— Fii pe pace, căci nimeni nu o atinge. Să ne vedem sănătoşi.

Moaşa iese pe portiţa grădinei, iar Bolboacă se duce la stăpînul său ca să-l înştiinţeze.

Frusina, rămîind singură şi găsindu-se într-o casă streină pentru întîia oară în viaţa ei, începe să se căiască că a intrat într-însa. Ea îşi preumblă ochii pîn toată camera, pe care o găseşte prea curată şi foarte bine mobilată. În van aşteptă pe pretinsa soţie a vătafului, căci aceasta nu mai venea, ceea ce îngrija cu osebire pe tînăra fată. Zece minute trec şi nimeni nu vine încă.

„Dumnezeul meu! îşi zice ea; ce să fie pricina de mă simţ aşa de leneşă astăzi!... îmi vine să mă întinz şi să mă culc. Capul îmi este greu şi parcă îmi umblă pîn creieri o mulţime de albine. Ce să fie vîjiitura asta!"

Ea nu putu cugeta mai mult că cade deodată în cea mai completă nesimţire. Sărmana copilă căzuse victima lui Dăngescu, care, nefiind sigur de reuşită, încredinţase lui Bolboacă o doză foarte mare de opium pe care să o dea Frusinei într-o linguriţă cu dulceaţă. Vătaful îndeplinise ordinul stăpînului său, şi iată prin ce mijloc voi să profite de frumuseţea nenorocitei fete a croitorului.

Bolboacă şi Dăngescu se aflau la pîndă şi priveau pe Frusina pîn crăpăturile uşei. Îndată ce ei văzură că a căzut, intrară amîndoi în cameră.

Ei aprinseră o lumînare şi voind să privească de aproape pe Frusina, o găsiră palidă şi defigurată. Fruntea îi era strivită din căzătură şi pe gură începu să-i curgă sîngele în gîlgîituri. Dăngescu se sperie şi cere de la Bolboacă oţet sau odicolon. Bolboacă aduce o sticluţă cu odicolon şi amîndoi încep să-i facă fricţioane şi să o stropească cu apă rece. Dar toate silinţele lor fură în van, căci sîngele gîlgîia neîncetat din gura fetei, astfel că acea cameră devenise o gîrlă de sînge. Simptomele morţei se desinară pe fizionomia nenorocitei copile; ea deschide puţin ochii, se uită cu groază împrejurul ei şi deschizînd şi închizînd gura de două ori îşi dete sfîrşitul în braţele omorîtorilor ei.

— Nenorocita a murit, zice îndată Bolboacă cînd vede că ochii Frusinei rămîn deschişi şi fără nici o mişcare.

— Ce vorbeşti, Neagule, strigă Dăngescu dîndu-se la o parte îngrozit. Să chemăm un bărbier să-i ia sînge. Poate să nu fi murit încă.

— Acum e de prisos, zice Bolboacă după ce pipăie cadaverul.

— Ce să facem, Dumnezeul meu !

— Să îngropăm pe moartă în grădină.

— Nu trebuie să o îngropi în grădina mea, căci poci fi descoperit. Mai bine să o iei într-o trăsură după ce va înnopta bine și să o arunci în vreo uliță pe unde nu umblă lume.

— Aceasta este o idee prea minunată. Găsindu-se pe uliță moartă, va crede oricare că a fost lovită sau apucată de vreo boală și că a căzut în loc fără să mai miște. Greutatea însă este că nu cunosc pe nici un birjar credincios despre care să fiu sigur că va ţine secretul.

— Cu aceasta mă însărcinez eu, căci sunt sigur de devotamentul vizitiului meu, murmură Dăngescu pe gînduri. Mă duc să-i zic să puie caii cei mici la trăsura veche și să tragă la portița grădinei. În vremea aceasta, tu Neagule, curăță sîngele, adună-l cu ceva căci a închegat și să faci în sfîrșit cum știi ca să nu să mai cunoască urmele.

Dăngescu iese și Bolboacă rămîne singur cu moarta.

„Ce întîmplare afurisită, zice Bolboacă privind cadaverul Frusinei. Se vede că stăpînul meu nu a prea dat opium sau afion la multe, de vreme ce nu a știut să potrivească pe al acestei fete, dar ce va zice moașa ? mă tem foarte că oi să dau peste un bocluc mare. Cu toate acestea, o împăca-o cuconu, căci este mai mult de interesul lui..."

După aceste cugetări, Bolboacă începe a aduna tot sîngele închegat într-un vas pe care-l bagă în sobă. Sîngele nu mai gîlgîia din gura fetei ; el o ridică și după ce o depune într-un colţ, aduce un covor și o pîslă pe care le așează peste scîndurile umplute de sînge ca să nu se cunoască.

Pe timpul însă cînd își căuta șapca și mantaua ca să fie gata de plecare, moașa intră în cameră.

— Ce ?... ai... ve... nit, mamă moașo ? o întrebă Bolboacă întorcîndu-se uimit.

— Socotesc că a trecut un ceas de cînd am plecat. Dar unde este fata ?

— Fata este cu domnu, răspunde Bolboacă, puindu-se în dreptul cadaverului ca să nu fie zărit de moașă.

— Ce spui ?... vezi dumneata, neruşinata !... şi eu care aş fi luat icoana în braţe şi mi-aş fi băgat sufletul în păcate că nu ar fi voit moartă-tăiată !... Ce sunt fetele astea din ziua de astăzi !

— Ascultă, mamă moaşă, îi zice Bolboacă care nici nu băgase de seamă la cugetările babei. Ştie părinţii fetei că ai adus-o aici ?

— Nici habar nu au, măiculiţă ; dar ce, nebună eram să le vorbesc ?

— Poate să le fi spus fata ?

— Nu le-a spus o vorbă măcar. Pentru aceasta să nu aibi grijă.

— Dar cînd aţi plecat amîndouă de acasă, v-a văzut cineva din vecinătate sau vreun cunoscut ?

— Nu ne-a văzut nimeni pentru că m-am ferit să nu ne vază.

— De ce te-ai ferit ?

— Pentru că, de, măiculiţă, cine ştie ce s-ar fi putut întîmpla, şi am voit mai bine să mă păzesc.

— Prea bine ai făcut, mamă moaşă, zice Bolboacă mulţumit. Şi vei afla pentru ce.

În acest moment, Dăngescu intră în cameră şi moaşa se scoală îndată ce-l vede, plecînd capul cu respect.

— Eşti gata, Neagule ? întreabă Dăngescu.

— Sunt gata de mult, coconaşule ; vă aşteptam.

— Dumneiei este moaşa care a adus pe fată ? mai întreabă el aruncîndu-şi ochii asupra babei.

— Da, coconaşule, eu sunt moaşa, răspunde aceasta plecîndu-se pentru a doua oară.

Ridicînd capul, moaşa îşi aruncă ochii în dreptul sobei şi zăreşte pe Frusina în colţul unde era depusă. Cum era destulă lumină în cameră ea putu băga de seamă că rochia fetei era plină de sînge şi că palida ei fizionomie denunţa toate semnele unei moarte. Ea rămîne uimită şi în desperarea cea mai mare începe să strige smulgîndu-şi părul :

— Vai de mine !... sărăcuţa-mi de mine... Frusina este aceea din colţ ?... Aţi omorît-o, prăpădi-m-aş după pămînt. Acum omorîţi-mă şi pe mine, adăogă ea, ducîndu-se să pipăie cadaverul.

— Taci din gură, babo, strigă Dăngescu oprind pe moașă în mijlocul camerei. Nu face gură că te trimiț și pe tine pe lumea cealaltă. Ce voiești să mai vezi !... a murit din întîmplare această sărmană fată... nu i-a dat nimeni cu parul în cap.

— Ce fel a murit din bună zdravănă, fără ca să-i facă nimeni nimic ? Dar este plină de sînge.

— A luat în dulceață puțin afion ca să adoarmă. Nu era nimeni în casă cînd i-a venit amețeală, și cînd a căzut după scaun s-a lovit la tîmplă și a murit.

— O, Maică luminată ! Doamne !... Ce am greșit eu să văz astfel de lucruri !... Ce vor zice părinții fetei ?...

— Ce să zică ? observă Bolboacă. Mi-ai spus că ei habar nu au și că nu v-a văzut nimeni cînd ați venit aici ?

— Ascultă, bătrîno, zice Dăngescu cu un ton aspru ; ia acești cîțiva galbeni și pleacă de-ți caută de treabă. Să nu care cumva să crîcnești ceva : că-ți mănîncă oasele pușcăria și ocna.

Moașa nu îndrăznește să mai profere un singur cuvînt ; ea priimește banii de la Dăngescu, făgăduindu-i că nu va vorbi, și iese de acolo hotărîtă a păstra cel mai mare secret.

După plecarea ei, Dăngescu se adresează către Bolboacă :

— Sunt sigur că baba nu va scoate nici o vorbă. Acum grăbește, Neagule ; trăsura te așteaptă la portița grădinei ; ia pe moartă mai curînd, du-o unde știi, și azvîrl-o cînd vei socoti de cuviință.

— Lasă pe mine, cocoane, și fiți pe pace. Este adevărat că nu voiam să se întîmple una ca aceasta, dar ce s-a făcut s-a făcut, și, de aș ști că m-ar prinde cineva și m-ar băga în ocnă, intru cu plăcere pentru dumneata, fiindcă tot dumneata te-ai milostivit de m-ai scos dintr-însa.

— Îți mulțumesc, Neagule, pentru devotamentul tău și-ți voi fi recunoscător. Mîine îți dăruiesc două sute galbeni.

— Vă sărut mîinile, cocoane ; ați fost și sunteți totdauna bun pentru mine !

După aceste semne de dragoste schimbate între acești tîlhari, Dăngescu iese din acea cameră și Bolboacă ia cadaverul pe spinare, îl duce în trăsură și pleacă să azvîrle pe sărmana fată a croitorului.

CAPITUL IX

AMORUL ŞI CRIMA

După ce arătarăm împrejurările ivite în acea miercure în casa Dăngescului, să vedem ce se petrecu tot în această zi și în casa Sălcianului.

De cînd începuse timpul frumos, Maria și Tincuța petreceau toată ziua în grădina ce aveau la spatele casei lor ; acolo ele împleteau la ciorapi și se întreţineau pînă cînd soarele devenea arzător. După ce prînzeau, reveneau în grădină cu lucrul și se puneau pe o bancă așezată lîngă un salcîm pletos, unde rămîneau pînă seara. Dar despre ce se întreţineau ele totdauna ? Pentru ce Maria pleca ochii cîteodată ? Şi pentru ce Tincuţa o lăsa adesea singură, ocolind grădina în mai multe rînduri și uitîndu-se în toate părţile cu cea mai mare curiozitate fără însă ca ea să caute pe cineva ?...

Ce de lucruri nu se petrecuse în grădina cojocarului de la acea seară de bal mascat !... Aceasta o vom afla mai la vale ; vom lua mai întîi de la început acea zi de miercuri și vom face o mai bună cunoștință cu Sălcianu

Acesta atinsese de al șasezecilea an ; părul lui era alb și abia dacă se zărea ici și colo cîteva fire negre ; talia îi era potrivită, faţa albă cu puţine încreţituri și avea o înfăţişare așa de onestă cît și venerabilă ; pe fruntea lui se număra mulţimea anilor ce petrecuse într-o viaţă laborioasă și liniștită ; ochii lui albaștri se înfundau puţin în orbita lor și obosiţi de lucrul cojocăriei erau acoperiţi de sticlele ochelarilor ce purta de mai mulţi ani.

În acea miercure el se sculase prea de dimineaţă, cum avea obicei totdauna și se pusese la lucru cu Stoian, calfa

ce avea în prăvălie. Stoian era brun, dar faţa lui era destul de albă şi foarte atrăgătoare, talia îi era potrivită şi abia dacă împlinise douăzeci şi patru de ani. El iubea pe Sălcianu ca pe părintele său, căci era orfan ca şi Tincuţa.

Sălcianu părea mîhnit în acea zi şi ca niciodată vorbea aspru cu toată lumea ; el dojenise pe Stoian pentru lucruri de nimic şi acesta nu lipsi de a-i zice cînd îl văzu mai liniştit :

— Nu ştiu ce ai astăzi, chir Tudore ; se vede că eşti nemulţumit de ceva : poci cunoaşte şi eu pricina care te mîhneşte ?

— Este adevărat, Stoiane, că sunt supărat, dar nu poci să-ţi spui pentru ce.

— Cu toate acestea nu ai obicei să ascunzi nimic de mine ?

— Aşa este, dar vezi, băiete, sunt împrejurări de acelea carii nu se spun.

— Nu stăruiesc să aflu căci din natură nu sunt curios ; dar văzîndu-te mîhnit, chir Tudore, crede că mă simţ turburat deopotrivă cu dumneata. Ştii că te iubesc ca pe însuşi tatăl meu de cînd am rămas fără părinţi.

— Şi eu te iubesc, Stoiane, ca pe copilul meu, şi îţi mulţumesc că te interesezi de casa mea şi de mine.

Stoian nu mai zice nimic, căci el respecta mîhnirea Sălcianului. În acest moment, Elisaveta intră în prăvălie şi le dă bună dimineaţa. Stoian se scoală să-i mulţumească şi Sălcianu îl roagă să-l lase singur cu nevasta lui, avînd a vorbi împreună. Stoian iese afară din prăvălie şi Sălcianu se adresează către soţia sa :

— Ascultă, Elisaveto, îi zice el, este multă vreme de cînd mă fac că nu ştiu un lucru care priveşte cinstea casei noastre...

— Ce vrei să spui, Tudore ? Nu înţeleg.

— Se vede că eşti prea tare de cap dacă nu înţelegi. Şi negreşit că încuviinţezi cele ce se petrec în casa noastră de vreme ce nu mi-ai vorbit niciodată.

— Te încredinţez, Tudore, că nu ştiu să se petreacă în casa noastră ceva serios şi care să ne atragă băgarea de seamă.

— Venirea domnului Alexandru Dăngescu nu a atras încă băgarea dumitale de seamă? E de mirare, Elisaveto, cum de nu mi-ai vorbit pînă acum de desele vizite ale acelui domn în casa noastră și cum de nu mi-ai împărtășit scopul care-l aduce?

— Nu cumva găsești necuvinicios dacă domnu Alexandru ne face cinstea a veni să ne vază cîteodată?

— Ce relații poate avea un fiu de boier cu o familie de cojocar, și prin ce întîmplare i-ați făcut cunoștința?

— Dintr-o seară de clup, unde, din curiozitate, ne dusesem și noi ca să vedem ce fel de petrecere publică este clupul.

— Nici aceasta nu mi-ai spus-o pînă astăzi și mi se pare curios, Elisaveto, cum ai început să ascunzi de mine niște lucruri pe care ar fi trebuit să le aflu. Este adevărat că nu v-am cerut niciodată socoteală de cele ce faceți și unde vă duceți serile, căci de atîția ani, de cînd trăim împreună, nu mi-ai dat niciodată prilej ca să-ți fac cea mai mică observație. De cîtva timp însă, văz că te ferești de mine, și aceasta mă mîhnește, căci neapărat prevăz că se petrece niște lucruri pe care te temi a mi le împărtăși.

— Dumnezeul meu, ce vrei să se petreacă altceva în casa noastră decît că domnu Alexandru găsește plăcere a pierde din vreme în vreme cîteva minute cu noi.

— Ei bine, nevastă, deși ați ținut de mine cel mai mare secret, eu însă a trebuit să aflu de la streini ceea ce trebuia să știu de la dumneata. Domnu Alexandru nu vine pentru mutra dumitale în casa noastră, nici ca să-ți ție de urît. A început lumea să vorbească și ce este și ce nu este. Maria este frumoasă, precum știu toți, și prin venirea lui s-a compromis onoarea atît ei, cît și familiei. Este adevărat că vine pentru Maria sau pentru noi?

Elisaveta nu știe ce să răspunză. Sălcianu urmă:

— Pentru ce taci, Elisaveto? Oare eu nu mai sunt bărbatul tău? nu mai merit încrederea ta? nu mai iau deopotrivă cu tine parte la fericirea și la soarta copilei noastre?

— Ei bine, Tudore, vei afla tot. Dacă nu ți-am vorbit pînă astăzi despre aceasta, am făcut-o în temerea

de a nu-ţi turbura liniştea şi de a nu te face să presupui lucruri carii nu sunt. Domnu Alexandru iubeşte în adevăr pe Maria şi ce ai zice cînd vei afla că a făgăduit să o ia de soţie ?

— Şi cui a făgăduit el aceasta ?

— Chiar Mariei, copilei noastre.

— Frumoasă făgăduială, zău ; zise Sălcianu clătinîndu-şi capul ; şi noi acum va trebui să ne odihnim liniştiţi pe această făgăduială boierească... Negreşit, ce mai este de zis, de bănuit sau de necrezut, pe cît timp domnu Alexandru a făgăduit Mariei să o ia de soţie... şi pînă una alta, cine ştie cum va fi cerut să i se recunoască această făgăduială !... Ce sunt femeile astea ! cum se încred lesne şi cum nu văd prăpastia ce se deschide înaintea lor ! Bagă de seamă, Elisaveto, avem destule esemple dinaintea ochilor că mumele strică pe copii şi nu se gîndesc nenorocitele că ele sunt greu răspunzătoare dinaintea lui Dumnezeu. Fii sigură că el o va amăgi fără îndoială chiar subt ochii tăi, şi te încredinţez că vei fi destul de oarbă ca să nu vezi... Odată amăgită, boierul îşi va îndrepta paşii aiurea şi fata cojocarului va rămînea poate cu fructul dezonoarei sale.

— O ! nu vorbi astfel, Tudore, zise Elisaveta tremurînd. Dumnezeu să ne ferească de asemenea nenorociri închipuite.

— Închipuite astăzi, dar cine te încredinţează că mîine nu vor fi nişte triste adevăruri ? Nu vedem pe toate zilele întîmplări de acestea ? Este de datoria noastră acum ca să întîmpinăm răul prin noi înşine ; şi pentru aceasta trebuie ca îndată ce va mai veni aici băiatul Dăngescului, să-i dăm să înţeleagă că unui boier nu-i este permis să frecuente casa unui meseriaş.

— Bagă de seamă, Tudore, că printr-aceasta prindem de vrăjmaş pe fiul unui boier, care poate să ne facă mult rău şi ştii că sunt ani nenumăraţi de cînd lucrezi în casa lor...

— Văz, Elisaveto, că în privinţa aceasta ai o judecată foarte scurtă, dar îţi dau dreptate căci în viaţa-ţi nu s-a întîmplat să încerci cea mai mică nemulţumire. Aceasta este pricina de nu poţi prevedea viitoarea nenorocire a copilei noastre.

— Ai toată dreptatea, Tudore, zice Elisaveta mîhnită. Trebuie însă să luăm lucrurile altfel : din nenorocire Maria iubeşte pe domnu Alexandru în gradul cel mai mare şi aflînd că voim să-l depărtăm din casa noastră, aceasta ar fi pentru dînsa lovitura cea mai grozavă. Să avem puţină răbdare ca să pregătesc pe Maria prin cuvinte înţelepte arătîndu-i că amorul său nu poate lua un sfîrşit bun ; în urmă, ne vom consulta asupra măsurelor ce va trebui să luăm. Pînă atunci voi avea îngrijirea de a priveghea asupra onoarei copilei noastre.

— Vezi aşa, Elisaveto ; acum îmi place cum vorbeşti şi îţi mulţumesc pentru frumoasa idee ce ai avut. Te rog numai să o îndeplineşti, şi eu mă voi face că nu înţeleg cum am făcut pînă acum fără a mă amesteca întru nimic.

Şi zicînd acestea, Sălcianu reîncepe să lucreze, iar Elisaveta iese din prăvălie şi intră în camera sa destul de mîhnită de cele ce auzise de la soţul său.

Alexandru se întîlnea mai în toate zilele cu Maria fără a fi văzuţi de părinţii ei. Tincuţa era neîncetat cu scumpa sa verişoară, căci pentru dînsa Maria nu avea nici un secret.

În acea miercure, pe la şase ore după-amiază, ele se aflau ca după obicei aşezate pe banca de lîngă salcîmul pletos şi împleteau la ciorapi. Tincuţa se adresează către Maria :

— Doamne, cum împleteşti la ciorapi, verişoară ?... Nu ştiu pentru ce de la o seamă de vreme undrelile nu mai pot apuca firul. Văz că degetile îţi umblu mai iute decît ale mele, dar eu am isprăvit zece rînduri şi dumneata abia eşti pe la jumătatea unuia.

— Eu sunt prea leneşă acum, răspunde Maria aruncînd ciorapul. Nu lucrez mai nimic : gîndirea mea este pironită zi şi noapte la un singur lucru care mă mîhneşte şi tot într-o vreme care-mi umple sufletul de bucurie.

— Nu ştiu cum se întîmplă, verişoară, că din una, din alta, convorbirea noastră cade neîncetat asupra domnului Alexandru.

— Şi asupra cui voieşti să cază, Tincuţo ?... Dacă am febleţa de a-l iubi mai pre sus de totul în lume ce trebuie să fac ?...

— Este plăcut lucru de a iubi cineva astfel, dar cu cît este de plăcut, cu atît trebuie să fie şi de amar ; aceasta este cel puţin părerea mea.

— Amar zici ?... se poate ; dar în ce găseşti amărăciunea, Tincuţo ?

— O găsesc în nepotrivirea amorului cînd împrejurări de familie şi de cuviinţe împiedecă împlinirea legămîntului de toată viaţa.

— Te înţeleg, Tincuţo, zice Maria oftînd. Pentru ce de la o seamă de vreme îmi vorbeşti pe alăturea şi nu-mi spui d-a-dreptul ceea ce te gîndeşti în privinţa amorului meu pentru Alexandru ?

— Cum nu-ţi spui, Mario ? Îţi închipuieşti acum că sunt ipocrită cu dumneata ?

— Nu zic aceasta, dar pentru ce-mi arăţi că împrejurări de familie şi de cuviinţe aduc piedici amorului meu, şi nu-mi spui că eu nu poci aspira a deveni vreodată soţia lui Alexandru, căci el este de o familie nobilă şi bogată, de vreme ce eu nu sunt decît o biată fată de meseriaş cu o naştere întunecoasă ? Ce crezi că aceasta mă supără ?

— Negreşit că te supără, verişorică ; am auzit chiar de la dumneata că omul este înţelept şi că judecă bine cînd nu este amorezat, dar că îndată ce amorul vine, minţile se duc pe jumătate ; şi să ferească Dumnezeu pe cel ce s-ar gîndi să-l contrarieze căci îl prinde de vrăjmaş. Nu sunt chiar cuvintele dumitale, Mario ?

— În adevăr, ţi-am spus aceasta, dar m-am înşelat. Ei bine, Tincuţo, este prea adevărat ceea ce zici, omul însă este făcut să nu crează chiar cînd pipăie obstacolele carii se ivesc dinaintea lui. Prevăz că amorul meu nu mă va conduce la nici un sfîrşit bun, cunosc depărtarea ce există între mine şi el, nu mă îndoiesc că părinţii lui aflînd ar fi furioşi de aceasta. Dar sărmana fiinţă umană găseşte plăcere chiar în suferinţe, găseşte totdauna o mică consolaţie, cînd inima-i este zdrobită, în acel cuvînt numit speranţa, carea singură aruncă balsam pe rănile nenorociţilor. Ce vrei, iubesc pe Alexandru, nu sunt în stare

să-i arăt cea mai mică bănuială, nu mă simţ cu putere a-i face nici o propunere în temere de a nu presupune lucruri care nu sunt. Înţelegi, Tincuţo, nu voiesc să crează că eu îl iubesc ca să mă fălesc cu numele lui, cu poziţia lui. Totul aştept de la dînsul şi el mi-a promis multe fără să-l întreb. Cu toate acestea, din cele ce mi-ai spus mă găsesc în trista poziţie de a avea o esplicaţie cu dînsul.

— Dumnezeul meu ! cît îl iubeşti, sărmana mea verişoară, şi crede că, dacă doresc ceva în lume, este numai ca să te văz fericită. Ş-apoi nu s-a văzut destui oameni bogaţi şi nobili că se însor cu fete sărace, precum şi destule femei nobile fiind ţiitoarele unor oameni de rînd !... Ce este de mirare ca domnu Alexandru Dăngescu să ia pe o fată onestă şi bine crescută, deşi dintr-o familie de meseriaşi ?... La dracu ! meseriaşii nu sunt şi ei oameni cumsecade ! ?... Şi mai cumsecade încă decît mulţi alţii spoiţi de nobleţă numai pe din afară ?

— Cît eşti de bună, Tincuţo !... îi zice Maria îmbrăţişînd-o şi sărutînd-o în mai multe rînduri. Oare tu nu eşti cea mai minunată consolaţie ce mi-a trimis Dumnezeu pentru uşurarea suferinţelor mele ! ?... Florile, cît sunt de frumoase, nu s-ar veşteji ele dacă Dumnezeu nu le-ar trimite în toate dimineţile cîte o scînteie de viaţă ?... cîteva picături [de] rouă ? Vezi bine, Tincuţo, că şi dumneata contribuieşti mult în vieţuirea mea.

— Îmi pare bine de aceasta, verişoară, şi mă voi sili cît voi trăi a te face să mă iubeşti.

În acest moment, Alexandru Dăngescu se iveşte la o portiţă izolată a grădinei. Maria se roşaşte şi, cu toate că-l zăreşte, se preface însă a nu-l vedea şi începe a împleti la ciorapi fără ca undrelele să apuce vreun fir. Tincuţa, care-l zăreşte asemenea, priveşte pe Maria şi îi zice încet :

— Verişoară, domnu Alexandru vine.

Alexandru înaintează. Maria şi Tincuţa se scol ca să-l salute.

— Bună vremea, Mario şi Tincuţo ; ce mulţumit sunt că vă găsesc aici !... Mă aşteptaţi, nu este aşa ?

— Prea bine vezi, domnule Alexandre, zice Tincuţa dispuindu-se a se depărta.

— Dar unde voiești să pleci, Tincuțo? Nu mai stai cu noi?

— Cum să stau, domnule Alexandre?.. Nu trebuie să observ ca să nu vă zărească cineva?

— Ai dreptate; îți mulțumesc de atîta osteneală ce ți-ai dat pentru noi, zise Alexandru strîngînd-o de mînă.

— Toate le fac cu mulțumirea mea, domnule Alexandre; iubesc atît pe verișoara mea și pe dumneata, că mulțumirile dumneavoastră sunt și ale mele.

Și zicînd acestea, Tincuța se depărtează de dînșii începînd a culege flori ca să facă un buchet pentru Alexandru, fără însă ca această ocupație să o oprească de a face observările obișnuite.

— Bună Tincuța! zice Alexandru privind-o. Iată o amică și o rudă care te iubește mult, scumpă Mario.

— Și eu o iubesc destul, zice Maria puțin distrată.

— Dar ce ai astăzi, Mario? Nu te găsesc ca în celelalte zile; te văz tristă.

— Eu?... tristă?... Te înșeli, Alexandre; mă gîndeam la dumneata, ceea ce fac neîncetat de cînd te-am cunoscut.

— Nu este adevărat, Mario; citesc în sufletul tău ca în curata lumină a frumoșilor tăi ochi; nici o umbră nu poate trece în spiritul tău ca să nu fie așa de vizibilă pentru mine ca și furtuna care întunecă atmosfera. Îndată ce te-am văzut, am băgat de seamă că ai ceva care te mîhnește; vorbește, Mario, nu trebuie să ascunzi nimic de Alexandrul tău.

— Nu-mi face asemenea întrebări, Alexandru. Sărmanei fete de meseriaș nu-i este permis totdauna ca să-și deschiză toată inima unui om care este mai presus de dînsa.

— De cînd ai luat obicei, Mario, să te numești fată de meseriaș? Am avut ocazie să-ți spui în mai multe rînduri că pentru mine nu ești nici o fată de meseriaș, nici o damă mare. Te consider ca partea sufletului meu cea mai puternică, care contribuie cu succes la fericirea vieței mele. Cînd sunt lîngă dumneata, Mario, toată ființa mea se electrizează de aceste priviri încîntătoare, și cînd sunt departe, și chiar în visele mele, mă gîndesc a te revedea pentru a-ți spune cît mă simț de fericit de a te iubi...

— Destul, Alexandre ; de acum înainte repaosul vieței mele este pierdut, căci tu m-ai făcut să întrevăz într-această lume o fericire pe care nu speram a o găsi decît în cealaltă. Dar această fericire s-ar putea realiza vreodată !?... Nu crez și nici că este cu putință !

— Pentru ce această bănuială, Mario ? Pentru ce crezi că promisiile mele sau mai bine dorințele mele ar fi cu neputință de realizat ?... Și cine ar putea rumpe legătura a două inimi carii se iubesc ? care lege a naturei s-ar putea opune la aceasta ?

— Știu, Alexandre, că ești dispus și că dorești poate a încurona amorul nostru, dar tu ai un părinte puternic, mîndru și ambițios. Ce ar zice el cînd ar auzi că unicul său fiu și moștenitor frecuentează o casă de meseriaș, că-i iubește fata și că voiește a o lua de soție ?...

Alexandru tace, Maria urmă :

— Vezi bine că am dreptate, Alexandre ; de cîte ori se întîmplă să pronunț numele tatălui tău, de atîtea ori păstrezi cea mai profundă tăcere ; de cîte ori îți aduc aminte că el e mîndru și ambițios, spiritul tău se confundă, nu poți răspunde, căci ești sincer, Alexandre, și tu nu poți fi ipocrit cu aceea căreia îi zici că o iubești, nici a o face să crează ceea ce nu este.

— Ei bine, Mario, ai dreptate : tatăl meu, precum zici, este mîndru și ambițios, ba încă și aspru. Este adevărat că el s-ar revolta și m-ar amenința chiar aflînd ceea ce deocamdată nu trebuie să știe. Timpul însă schimbă totdauna faza la toate lucrurile, el înmoaie și pe fiara cea mai sălbatecă, o domesticește, face dintr-însa ce voiește. Dumnezeu, care privește cu mulțumire florile cele frumoase după pămîntul zidit de dînsul și care încuragiază bunul, cum pedepsește răul, nu va contribui el în divina sa bunătate pentru unirea a două inimi tandre ? !... Nu va sfărîma el piedicile carii opresc realizarea acestor dorințe sacre ? !...

— Frumoase iluzii !... încîntătoare speranțe !... dar am presimțirea că va fi contrariul. O voce ascunsă îmi dictează a-ți zice : Alexandre, tu ești nobil, tu ești frumos ; dacă te-ai gîndit un moment sau ai avut capriciul să iubești pe o sărmană fată, care prin nenorocirea ei cauzează

pe a ta, treci pe lîngă dînsa cum te-ai oprit, reia-ți drumul ce este deschis înaintea ta și vei găsi la capătul lui adevărata fericire ce-ți este rezervată.

— Destul, Mario ; dacă ai ști cu cîte lovituri grozave izbești sufletul meu prin limbajul ce-mi ții, nu ai încerca să-l repeți și altă dată. Ascultă, Mario, precum mi-ai promis de atîtea ori că vei fi a mea sau a mormîntului, asemenea îți promit și eu cu jurămîntul unui om de onoare și de simț. Sunt bărbat, și dacă în acest moment nu sunt independent, voi fi mîine, voi fi poimîine, voi căuta să fiu și...

— Și vei fi, domnule Alexandre, strigă Tincuța apropiindu-se de dînșii și prezentîndu-i un buchet.

— Îți mulțumesc, bună Tincuțo, îi zice el luînd buchetul ; de aceea și eu am început să te iubesc ca pe o soră. Dar văz că a înnoptat de tot și că trebuie să plec.

Atît Maria cît și Tincuța nu răspund nimic la aceasta. Alexandru știa bine că ele trebuie să intre în casă, de aceea își luă noapte bună de la dînsele și, în momentul cînd se dispunea să plece, se aude un zgomot mare la uliță.

— Ce însemnează acest zgomot ? întreabă Tincuța.

— Neapărat că oameni beți trec pe uliță, răspunde Alexandru ascultînd.

— Oricum, s-a întîmplat ceva grav, observă Maria. Auz vocea tatălui meu. Dumnezeul meu, ce să fie !

Sălcianu striga în adevăr așa de tare că se auzea din grădină. Maria și Tincuța alerg spre casă, iar Alexandru vine în fața ulucelor, le sare, iese în uliță și apucă spre mulțime, unde găsește pe Maria, pe Tincuța, pe Stoian și pe Elisaveta.

— Dar ce s-a întîmplat, mamă Elisaveto ?.., întreabă Alexandru îndată ce o vede.

— Ce să fie, domnule Alexandre ? răspunde Elisaveta care ținea o sticlă cu oțet în mînă. O nenorocire din cele mai mari s-a întîmplat chiar în ușa prăvăliei noastre.

— Ce nenorocire ?

— O fată moartă sau leșinată s-a azvîrlit dintr-o birjă ce trecea pe această uliță.

— Ce fată, unde este ?

— Nu o cunosc, dar bărbatul meu se silește împreună cu alții să-i dea ajutorul trebuincios.

Alexandru nu voieşte să asculte mai mult ; el îşi face loc în mulţime şi străbate în locul unde se afla fata moartă.

— Un doctor, chemaţi un doctor, oameni buni, striga Sălcianu. Nu vedeţi că toate ajutoarele noastre sunt nefolositoare ?... Stoiane, du-te în grabă de cheamă pe doctorul neamţ care şade în cealaltă uliţă, dar grăbeşte. Sărmană Frusina ! săraci părinţi. Dumnezeule, ce nenorocire şi ce durere pentru familia ei pe care o cunosc.

După aceste cuvinte, el transportă cadaverul în prăvălia sa ajutat de alţii şi Stoian se duce cu cea mai mare iuţeală ca să aducă pe doctor.

Doctorul prînzise foarte tîrziu şi cînd un servitor vine să-i spuie că un necunoscut voieşte să intre ca să-i vorbească, el îşi bea cafeaua.

— Spuni che non sinto a casa, zice îndată doctorul supărat. La tracu, non se pote ca se oticnit on minut !

Pe cînd servitorul se dispunea să iasă, Stoian nerăbdător şi grabnic intră în camera doctorului.

— Ţe fre, tomnoli ?

— Mă iertaţi, domnule doctor, zice Stoian înclinîndu-se. Dacă am venit să vă supăr şi dacă am avut îndrăzneala să intru în camera dumneavoastră, fără ca să fi aşteptat să-mi daţi voie, pricina este că de cîteva minute s-a aruncat dintr-o birjă, de nu ştiu cine, o sărmană copilă care reclamă ajutoarele ştiinţei dumneavoastră.

— Pine, tomnoli ; eu fii peste on şas .

— Va fi prea tîrziu, căci fata pare că nu dă cel mai mic semn de viaţă.

— Atunşi tache a morit, te şe mai fii la mine ? Ţe eo Tomnese sint ca să-i tau fiaţa ?

— Nu eşti Dumnezeu, domnule doctor, dar poate să fie leşinată, poate să fie încă timp ca să scape. Fii bun, domnule doctor, dumneata care ai ştiinţă să uşurezi pe nenorociţii carii suferă, să vă daţi puţină osteneală a veni cu mine, şi dacă încă este mijloc de scăpare, veţi reda fericirea unei sărmane familii.

Am spus la tomita che fiu ; lasa-me ca se peu cafe.

— Nu te las să bei nici o cafea, ai înţeles, om neomenos ce eşti ? strigă Stoian înfuriat. Trebuie să mergi numaidecît sau îţi fac una de mă pomeneşti.

Medicul, care nu se aştepta la nişte asemenea cuvinte şi care în acest moment adusese ceaşca la gură, varsă toată cafeaua pe dînsul şi în uimirea sa strigă :

— Şe intresneşti ca se sis, ticalos ?

— Ticălos eşti tu, şoacăţe, îi zice Stoian aprinzîndu-se din ce în ce mai mult. Ai venit cu traista la spinare, cu maţele chiorăind de foame, şi acum, fiindcă te-ai îmbogăţit, îmi faci pe boieru mare în Ţara Românească în care te hrăneşti de atîţia ani omorînd la oameni ?... Bagă-ţi în ochi doctoriile cu ştiinţa ta cu tot ; nu te mai chem să vii cu mine. Dar odată-odată oi să-ţi arăt eu.

Stoian iese la aceste din urmă cuvinte lăsînd în cea mai mare încremenire de cele ce se petrecuse pe domnul medic, care, după ce se linişti puţin, îşi zise :

„Romuni ticaloşi, fe infeţ eo cum se trataţi pe un toctor. O se fe tau doctorii ca se fe ie tracu."

Stoian se întoarse acasă destul de nemulţumit. Lumea se răspîndise. Sălcianu transportase cadaverul în prăvălie, unde, împreună cu alţi amici cunoscuţi, se silise a face pe fată să-şi redobîndească viaţa, dar totul fusese în van, căci nenorocita Frusina, precum ştim, espirase de mult şi răceala morţei o şi înţepenise.

— Ticălosul de doctor nu a voit să mă însoţească, zice Stoian după ce intră în prăvălie. Nelegiuitul, în loc să se grăbească a veni să dea ajutorul trebuincios, după multele rugăciuni ce i-am făcut, mi-a răspuns cu nepăsare că să-l las să-şi bea cafeaua.

— Nu mai este trebuinţă, zice Sălcianu. Această nenorocită copilă era moartă cînd s-a azvîrlit din trăsură. Dar ce idee a venit omorîtorului să o arunce dinaintea prăvăliei mele !

— Se vede că în acel minut nu trecea nimeni pe uliţă, observă un amic al Sălcianului. Ai băgat de seamă, frate Tudore, ce fel era trăsura sau cel puţin ai cunoscut pe vizitiu ?

— Nu am avut timp să observ aceasta, răspunde Sălcianu pe gînduri ; cu toate acestea crez că am cunoscut pe nelegiuit ; din întîmplare mă aflam la fereastă şi i-am zărit faţa la lumina lampei de peste drum cînd se plecase să arunce pe moartă.

— Așadar, știi cine este?... întreabă Stoian cu surprindere. Cum îl cheamă? unde șade?

— L-am văzut în mai multe rînduri într-o casă unde lucrez de mulți ani și pare că Dumnezeu îmi însuflase că acel om nu era cumsecade.

— Îmi pare bine de aceasta, zice Stoian cu satisfacție: cel puțin acest sînge nevinovat nu va rămînea nerăzbunat. O să-l închiză, o să-l osîndească la ocnă.

— Și la ce vor folosi toate acestea? observă Elisaveta care era acolo. Orice s-ar face acum va fi de prisos. Această sărmană copilă nu mai poate reînvia, nici părinților ei nu li se va ușura mîhnirea.

— Este prea adevărat, zice Sălcianu: dar nu știu ce am; inima îmi este închisă!... mă tem că această întîmplare îmi va pricinui multe nemulțumiri; nu știu cum, dar am presimțirea că voi da de un necaz mare.

— Ce idee, chir Tudore!... Dumneata care ești omul cel mai bun și cel mai onest din lume!

În acest moment ușa prăvăliei se deschide cu mare zgomot: comisarul coloarei de galben, procurorul, un medic, epistați de gendarmi intru înăuntru. Văzînd cadaverul Frusinei toți îl înconjoară și încep să-l observe. Sălcianu, Elisaveta, Stoian și ceilalți amici și vecini se dau la o parte ca să lase loc oamenilor guvernului. Medicul pipăie cadaverul în toate părțile și, după observația ce face, declară că acea femeie a fost asasinată printr-o lovitură la tîmplă.

— Grozavă moarte! zise comisarul.

— Dacă este lovită, omorul s-a comis cu precugetare, observă procurorul. După aceasta, întorcîndu-se către cei din casă face întrebările următoare:

— Cine este stăpînul acestei prăvălii de cojocărie?

— Eu, domnule, răspunde îndată Sălcianu.

— A cui este această fată?

— A unei familii de croitor care șade lîngă Biserica cu sfinți.

— Ce caută moarta în casa dumitale?

— Poate nu ați auzit, domnule, cum s-a întîmplat această nenorocire, zise Sălcianu înaintînd. În acest caz este de datoria mea ca să vă spui. Iată cum: astăzi pe la aprinsul luminărilor, pe cînd mă aflam la fereasta pră-

văliei mele, o trăsură venea cu cea mai mare iuţeală din partea dreaptă a uliţei şi, trecînd pe aici, m-am pomenit deodată că un om ce se afla înăuntru aruncă pe această fată tocmai în pragul uşei mele. Ies afară şi, văzînd pe sărmana copilă fără cunoştinţă, am chemat pe vecini şi membrii familiei mele, am încercat cu toţii să o scăpăm, dar toate ajutoarele noastre au fost nefolositoare, căci negreşit erau foarte tîrzii.

— Pentru ce nu ai lăsat pe moartă în locul unde a fost aruncată ? reluă procurorul. Nu ştii că nimeni nu este liber sau în drept a pune mîna pe un cadaver pînă mai întîi nu vin însărcinaţii guvernului ca să constate omorul şi să facă autopsie ?

— Negreşit, prea bine zice domnu procuror, observă comisarul.

— Mă iertaţi, domnule procuror, zise Sălcianu ; sunt un om simplu şi cu puţine cunoştinţe de forme ; am crezut că fac un bine dînd ajutor la o nenorocită şi aducînd-o în casă ca să nu fie espusă privirilor mulţimei.

— Dumneata ai făcut o infracţie de lege aducînd pe moartă în casă. Şi dacă nu dovedeşti ceea ce spui, adecă că a mai văzut şi altcineva cînd s-a azvîrlit cadaverul din trăsură, eşti arestat chiar din minutul acesta.

— Tîlharul a azvîrlit-o cînd nimeni nu trecea pe pod, zise Sălcianu îngrijat. Dacă era lume pe uliţă, fără îndoială că ar fi trecut în altă parte.

— Cum poţi şti dumneata sau presupune cu atîta încredinţare ceea ce s-a gîndit alţii să facă ?

— Aceasta este lesne de înţeles. Nu cumva mă bănuieşti pe mine, domnule ? întreabă Sălcianu cu mîndrie.

— Şi pentru ce nu, domnule, pe cîtă vreme din răspunsurile dumitale te găsesc vinovat ?

— Bărbatul meu vinovat, strigă Elisaveta înecată în lacrămi. Nu ştiţi ce vorbiţi, domnilor.

— Taci, Elisaveto ; nu e treaba ta ca să te amesteci în aceasta. Ieşi afară de aici ; ieşi, îţi zic !

Elisaveta iese condusă de Stoian, care se întoarce după cîteva minute.

— Mă găseşti vinovat ?... Se vede că Dumnezeu nu poate fi în cer ca să lase să se osîndească un om care a făcut bine în loc de rău.

— Atunci, dovedeşte-mi pe omorîtor, reluă procurorul. Îl cunoşti

— Bănuiesc că da şi ştiu şi unde şade.

— Cum l-ai văzut ?

— L-am zărit la lumina lampei de peste drum cînd s-a plecat să azvîrle pe moartă.

— Unde şade ?

— Nu ştiu, dar l-am văzut adesea în casa coconului Stamate Dăngescu.

— Să mergem îndată să mi-l arăţi.

— Să lăsăm aceasta pe mîine, interumpse comisarul. Dacă omorîtorul este cunoscut, este tot ce trebuie să aflăm. Şi afară de aceasta trebuie să mergem în maidanul Icoanei unde s-a găsit un om înjunghiat.

— Ai dreptate, încuviinţă procurorul. În adevăr, urmează să ne ducem şi acolo. Aşadar, să te afli mîine la casa Dăngescului, adăogă el întorcîndu-se spre Sălcianu. Pînă atunci te las liber.

— Mă voi supune poruncilor dumneavoastră, zise Sălcianu plecîndu-se.

Din ordinul procurorului, doi gendarmi ridic cadaverul, îl pun într-o birjă şi apucă spre casa acelei nenorocite familii de croitor.

Procurorul, comisarul şi ceilalţi ies din prăvălie.

După plecarea lor, Sălcianu, care rămăsese cu capu plecat şi împovărat de întristare, se adresează către Stoian :

— Ţi-am spus că aveam presimţire că voi da de un necaz mare. Inima mea nu se înşală niciodată.

— Credinţă în Dumnezeu, chir Tudore. Dacă aceşti oameni sunt atît de aspri, judecătorul şi stăpînul lumei te va protege.

— Aşa este, Stoiane, dar îmi este frică... oare tu nu ai auzit că oamenii cei buni sunt nenorociţi pe acest pămînt şi că pentru dînşii sunt făcute suferinţele ! ?... Nu vedem în toate zilele pe nevinovaţi că îndură urmările nelegiuirilor altora ! ?

. . . .

Iată cum se termină acea miercure memorabilă.

CAPITUL X

A DOUA ZI

Era zece ore de dimineață. Dăngescu se afla lungit pe o sofa și cu capul apăsat pe amîndouă mîinile. Ochii lui erau roșii și, dacă l-ar fi privit cineva, s-ar fi convins îndată că el nu dormise toată noaptea ; mintea îi era turburată, fizionomia aprinsă și buzele uscate : toate acestea probau simptomele unui om bolnav, și cu toate acestea, el nu avea nici o durere, afară numai de o mustrare de cuget care-l muncea neîncetat. Cîteva lovituri la ușă îl făcu să se dezmeticească puțin și să rădice capul.

— Intră, strigă el în nesimțire.

Elena, soția lui, deschide ușa, intră în cameră și se așază pe un fotoliu vizavi de dînsul.

— Bună dimineața, domnule, îi zise ea privindu-l. Dar ce ai ? te văz trist și cu ochii roșii ?

— Te înșeli, doamnă, răspunse el fără să o privească. Sunt ca totdauna și nu știu cum dumneata mă găsești în proastă stare ?

— Pentru că nu s-a întîmplat odată măcar să intru în camera dumitale și să mă priimești cu mulțumire, zise Elena mîhnită. Cu toate acestea, observația mea nu a fost greșită, și fiecare ar putea mărturisi aceasta privindu-te.

— Se poate, și nu e de mirare ca să mă doară ochii. zise Dăngescu cu neastîmpăr.

— Pentru ce nu mi-ai spus aceasta mai în grabă ? Cu un lucru de nimic aș fi putut întîmpina răul. Dar eu de mult timp nu mai am mîngîierea de a fi privită ca o soție iubită. Trăim într-o casă fără ca să ne știm de știre unul altuia ; mîncăm la o masă și o vorbă nu se schimbă între noi. Din nenorocire o asemenea viețuire văz că în loc de a se precurma, prinde rădăcini din ce în ce mai mult. Dacă aceasta este plăcerea dumitale, spune-mi, te rog, ca să știu ; nimic nu te oprește de a fi sincer.

— Iar ai început, doamnă, cu observațiile dumitale ? Mult voi fi silit să ascult niște reproșuri pe care nu le priimesc ? Ți-am spus de atîtea ori că eu nu trăiesc cu capul dumitale, nici voi a mă tîrî de nas de nevastă. Te

invit dar, odată pentru totdauna, a te mărgini în datoriile dumitale de femeie, și pe mine să faci bine să mă lași în pace, mai cu seamă cînd vezi că nu sunt în dispoziții bune.

— Am înțeles, domnule. Văz că acestea sunt mulțumirile ce trebuie să mai aștept pînă la sfîrșitul vieței mele. De cînd a intrat pe ușa casei noastre acel mizerabil de Bolboacă, armonia dintre noi a zburat pe fereastă.

— Doamnă, nu-ți permit a critica pe servitorul meu favorit. Nu știu ce ură te face ca să-l strecori și să-l critici în toate întrevorbirile noastre. Se vede că găsești o plăcere nespusă ca să te atingi de slăbiciunele mele. Aceasta vrea să zică, doamnă, cum o nevastă trebuie să-și menajeze bărbatul? Nu înțelegi că o asemenea conduită a dumitale mă face să te urăsc?

— Ești greșit, domnule; îmi place să te menajez și știi că am făcut-o totdauna. Nu poci suferi însă ca acel servitor să fie superiorul meu, căci și eu sunt stăpînă ca dumneata. Nu sufer a mă vedea deconsiderată în ochii lui precum voiești să fiu, căci de cîte ori se întîmplă ca să mă aflu în casă, trebuie să mă gonești ca să rămîi singur cu dînsul. Ce atîtea mistere cu acel om? Pentru ce te ferești așa mult de mine?

— Doamnă, îmi am cuvintele mele pentru aceasta. O femeie nu trebuie să intre în toate amănuntele bărbatului; sunt cazuri de interese și numai cu Neagu mă poci consulta, căci el este un om inteligent.

— Nu sunt interesele carii te ocup, domnule. Știu că nu ai obicei să te consulți cu nimeni despre dînsele, și acel Neagu nu e capabil să dirige trebile dumitale.

— Nu cumva bănuiești atunci că sunt un criminal și că fac comploturi cu servitorul meu? Îmi pare rău, doamnă, că nu-ți măsori vorbele și voi fi silit să te mărginesc în cercul bunei-cuviințe.

— Ce voiești a înțelege, domnule, prin cercul bunei-cuviințe? întreabă Elena cu lacrămile în ochi. De cînd atîta barbarie? Poate vrei să mă insulți, să mă bați?

— Ei, lasă-mă odată, doamnă, cu istoriile dumitale; iar ai venit pe capul meu să-mi turburi creierii?

— Te las, domnule, dacă aceasta îţi face plăcere, zise ea plîngînd şi sculîndu-se ca să plece. Nu voiesc să te deranjez.

— Prea bine faci, doamnă ; îţi mulţumesc şi nu ar strica cînd ne-am vedea mai rar şi nicidecum.

— O ! Dumnezeul meu, aceasta este prea mult ; nu mai poci răbda !...

Şi Elena pune batista la ochi şi iese din cameră hotărîtă a se duce la vreo rudă.

Dăngescu nu numai că rămîne nepăsător la mîhnirea ce cauză soţiei sale, ba încă simte o mulţumire secretă că printr-o asemenea conduită va scăpa de imputările ce i se făceau neîncetat de dînsa.

După ieşirea Elenei din cameră, el recăzu în aceeaşi preocupaţie care-l muncise toată noaptea. Cadaverul Frusinei se prezenta neîncetat imaginaţiei sale ; el se silea a respinge această vizie, dar nu reuşa prin nici un chip, căci cu cît avea nevoie să depărteze din mintea lui mustrările cugetului, cu atît ele îl năpădeau cu grămada. Intrarea lui Bolboacă îl scoate din această amorţire.

— Ce este, Neagule ? îl întreabă el. Te văz turburat. Ce ţi s-a întîmplat ?

— Ce să mi se întîmple, cocoane, alt decît că oi să caz într-o istorie mare. Am avut dobitocia să ies astăzi prea de dimineaţă ca să trag cu urechea şi să aflu ce se vorbeşte despre moartea Frusinei şi am păţit-o cît de bună.

— Esplică-te, reluă Dăngescu cu neastîmpăr.

— Uite, cocoane, cum s-a întîmplat : m-am dus pe uliţa unde am aruncat pe moartă, căci, ca un om cu frica în sîn, trebuia să ştiu ce sfîrşit va lua împrejurarea de aseară. Pe cînd mă tot frecam de colo pînă colo, mă pomenesc cu Sălcianu cojocarul că vine drept în faţa mea, mă opreşte şi începe să mă facă omorîtor, tîlhar şi o mulţime de asemenea cinstiri, care de care mai frumoase.

— Ce vorbeşti, Neagule ? întreabă Dăngescu tresărind şi ridicîndu-se deodată. Spune, suntem descoperiţi ?

— Cam aşa un lucru, cocoane. Ticălosul de Sălcianu ştie tot.

— Ce fel știe tot? Ce are a face Sălcianu în împrejurarea cu Frusina? Și de unde a putut el afla că tu ai luat parte la omor? Nu cumva ticăloasa aceea de moașă va fi scos vorba?

— Moașa nu a vorbit nimic, căci am fost pe la dînsa și am găsit-o prinsă de friguri de multă frică. Sunt încredințat că ea nu va sufla căci este în interesul ei ca să ție secretul. Vezi, hoțul de cojocar, cocoane, a aflat mai bine decît puteam crede, căci din nenorocire el m-a recunoscut cînd am aruncat pe moartă. Acum Dumnezeu sau mai bine dracu știe în ce gaură de șarpe aș putea să scap de osînda care mă așteaptă.

— Ce fel, Sălcianu te-a văzut cînd ai aruncat pe moartă? întreabă Dăngescu care începe să facă niște ochi mari și să se apropie de Bolboacă. Cum se poate, Neagule, să faci o asemenea nemernicie ca să arunci pe moartă cînd erai observat de cineva?

— Dar ce așa de prost mă crezi pe mine, cocoane? Cine păcatele ar fi socotit că afurisitul de Sălcianu se afla la fereasta prăvăliei lui cînd ușa era închisă, obloanele puse pe jumătate și nu se zărea înăuntru nici o scînteie de lumină? Se vede că dracu îi zisese la ureche să se uite ca liliecii pe uliță, pe cînd era destul de întunerec, și să mă zărească la lumina lampei de peste drum cînd m-am plecat cu Frusina.

— Să chemăm pe Sălcianu și să-l cumpărăm ca să tacă.

— Nu ar fi fost rea ideea aceasta, zise Bolboacă pe gînduri; acum însă este foarte tîrziu, căci el m-a încondeiat la procuror și la comisar cînd i-au călcat prăvălia astă-noapte. Astăzi sunt hotărîți a veni cu toții aici ca să mă caute și neapărat să mă înhațe.

— Comisarul și procurorul să vie în casa mea!... Asta nu se poate! strigă Dăngescu cu furie. Ce rușine pentru familia mea!... Dar nu voi îngădui niciodată să-mi calce casa stăpînirea. Nu voi îngădui, înțelegi tu, Neagule? adăogă el aruncînd asupra lui Bolboacă niște căutături carii făcu pe acesta să tremure.

— Negreșit că nu trebuie să îngăduiți aceasta, zise Bolboacă plecînd capul cu umilință; dar mi-e teamă

că ei vor veni cel mult peste un ceas. Stăpînirea nu prea caută omului de ce îi este cojoaca, ci intră cu obrăznicie în case de boieri ca și în case de cerșători. Uite, cocoane, eu crez că ar fi mai bine să ne înțelegem cu comisarul și cu procurorul, să le ungem puțin buzunarele cu miere și să facem lucrurile cumsecade. Altfel dăm de gît cu bună seamă. Omorul a făcut un zgomot așa de mare, încît este cu neputință ca să-l cocoloșim. Și fiindcă Sălcianu este descoperitorul, să aruncăm năpastea asupra lui ca să se învețe minte a nu mai voi răul altora.

— Ești un om prea de spirit, zise Dăngescu care asculta pe Bolboacă cu mare băgare de seamă. Ai dreptate ; scăparea noastră este numai prin bani : trebuie să cumpărăm pe procuror și pe comisar. Dar pe Sălcianu cum vom putea să-l învinovățim de omorîtorul Frusinei ?

— Nimic mai lesne, cocoane. Dumneata ai o mulțime de oameni credincioși și cumsecade : alege dintrînșii doi sau trei, carii vă iubesc mai mult, și să-i puneți să dea mărturie mincinoasă în felul acesta : „că trecînd înserat pe ulița Sălcianului, au văzut pe acesta ieșind din prăvălie cu o femeie moartă, și după ce a aruncat-o pe uliță, a început să strige ajutor". Sălcianu nu va găsi dovezi în contra mea și astfel va cădea subt osîndă în locul nostru.

— Este bună născocirea, dar eu socotesc că ar fi mai omenos să lăsăm în pace pe Sălcianu, căci el, sărmanul om, e nevinovat și nu trebuie să ne mai încărcăm sufletul de păcate și cu dînsul.

— Să-l lăsăm în pace pe el care ne voiește răul ?... Dar nu vă gîndiți că el a împrăștiat împrejurarea omorului de știe astăzi toată lumea și că scăpîndu-l pe dînsul vom cădea noi în vină ?

— Ai toată dreptatea, zise Dăngescu după un moment de tăcere. Ei bine, Neagule, fiindcă scăparea noastră atîrnă de mărturiile mincinoase, du-te de cheamă pe Costache Năndăreanu și pe Ilie Mercescu, dar nu întîrzia și întoarce-te curînd cu dînșii.

Bolboacă plecă capul spre semn de supunere și pe cînd se dispunea ca să plece, se aude un zgomot ușor și iute de pași la ușa camerei Dăngescului. Acesta, care bagă de seamă, zise îndată :

— Mi se pare că ne-a ascultat cineva ?
Bolboacă deschide uşa şi începe să privească în sală.
— Nu văz pe nimeni, cocoane. Fără îndoială că nu aţi auzit bine.
— Curios lucru !... zise Dăngescu posomorît. De la întîmplarea de aseară pare că mi s-a schimbat şi auzirea, şi vederea, şi mintea. Aide, Neagule, pleacă curînd şi întoarce-te cu martorii pînă nu vine procurorul şi comisarul.
Bolboacă iese, iar Dăngescu, rămîind singur, începe a se preumbla cu paşi mari ocolind camera în tot sensul.
„Blestem ! işi zise el oprindu-se deodată. Prevăz că din această crimă vor izvorî o mie de nenorociri. Dacă încă nu sunt descoperit cu desăvîrşire, adevărul însă se întrevede de departe, se apropie, mă goneşte, îmi prevesteşte supliciu, tortură !... sufletul meu suferă !"
Şi Dăngescu cade rătăcit pe un fotoliu.
„Dar de ce îmi este frică ! ?... işi zise el cînd fu mai liniştit. Cît sunt de nerod ! cît sunt de zăpăcit !... Sunt boier, sunt bogat, prea bogat încă : am bani mai mulţi decît îmi trebuie... am influenţă... am prieteni pe toţi funcţionarii... Ce zic prieteni !... am supuşi, am curtezani. Drace !... cu atîtea cualităţi, de ce am a mă teme ?... Şi afară de aceasta, cine ar putea presupune că eu sunt omorîtorul Frusinei ?... Neagu îmi este devotat şi el va priimi cu plăcere orice acuzări fără să mă denunţe. Iubesc pe Neagu ca pe copilul meu, ca pe mine însumi. După ce voi fi scăpat de primejdie, voi mai arăta acestui bun servitor recunoştinţa mea."
Dăngescu trecea de la o cugetare la alta fără a şti unde să se oprească. Cînd vedea înaintea ochilor săi ruşinea familiei, suplicii, torture, cînd rezona mai bine şi judeca lumea astfel precum era, cînd se înturna la servitorul său. Şi neapărat că cugetările sale ar fi luat multe direcţii dacă în acest moment nu s-ar fi auzit cîteva lovituri la uşa camerei sale.
— Cine este ? întreabă el cînd auzi bătînd la uşă.
— Eu, cocoane Stamate, răspunde o voce necunoscută.
— Cine eşti dumneata ?
— Epistatul mahalalei.

— Intră, zise Dăngescu tremurînd.

Epistatul deschide uşa ţiind şapca în mînă şi, după ce intră în cameră, salută cu oarecare respect pe stăpînul casei.

— Ce vrei ? îl întreabă acesta.

— Să vedeţi, cocoane : aseară s-a găsit o fată moartă care s-a azvîrlit pe uliţă dinaintea casei unui cojocar ce-i zice Sălcianu, şi...

— Ce-mi pasă mie de morţii carii se găsesc pe uliţă ? zise Dăngescu cu un ton sec.

— Este adevărat, cocoane Stamate, că asemenea împrejurări nu vă privesc pe dumneavoastră, dar s-a dovedit omorîtorul de Sălcianu cojocarul, care a mărturisit domnului procuror şi domnului comisar că este vătaful dumneavoastră de curte.

— Nu este adevărat, nu este adevărat ; m-ai înţeles ?... Aseară vătaful meu de curte nu a ieşit nicăiri ; pentru dînsul încredinţez eu că nu este vinovat.

— Poate să fie şi cum arătaţi, cocoane Stamate, dar stăpînirea este datoare să-şi facă cercetările.

— Ce vrei să zici cu *poate*, obraznicule ? strigă Dăngescu necăjit. Dacă o dată încredinţez eu că vătaful meu de curte este nevinovat, trebuie să te convingi şi să mă crezi orbeşte, iar nu să-mi spui că *poate* să fie.

— Mă iertaţi, cocoane Stamate ; eu am dat tot crezămîntul spuselor dumneavoastră şi aceasta nu am zis-o cu scop de bănuială. Vă rog încă o dată să mă iertaţi dacă v-am supărat.

— Nu am trebuinţă să-ţi ascult iertăciunile tale, neprahtisitule. Spune-mi curînd ce ai venit să faci în casa mea ?

— Am venit din porunca domnului procuror şi a domnului comisar ca să pecetluiesc odaia în carea şade vătaful dumneavoastră de curte şi să-l păzesc să nu fugă pînă vor veni să-i ia tacrir.

— Ce zici ?... Să pecetluieşti o odaie din casa mea ?... Trebuie să fi fost nebun ca să te gîndeşti că vei putea face aceasta. Ieşi, ieşi curînd, strigă el bătînd din picior cu furie.

— Trebuie să pecetluiesc odaia, cocoane Stamate ; aşa am poruncă şi nu poci ieşi din casa dumneavoastră pînă nu-mi voi îndeplini datoria.

— Ce îndrăzneşti să mai zici, ticălosule ? strigă Dăngescu aşa de necăjit încît în furia sa trage epistatului două palme. Auzi, să-mi calce casa şi să-mi pecetluiască odăile cînd îi zic o dată că nu se poate. Cine este stăpîn aici, eu, ori tu ?... Te învăţ eu minte... de aş şti că pierz o mie de galbeni, dar îndată ce voi întîlni pe comisar să ştii că nu mai eşti în slujbă.

Palmele ameţise cu osebire pe epistat şi ultimele cuvinte ale Dăngescului îl zăpăcise şi mai mult, căci neapărat ţinea mult la postul ce ocupa. Epistatul dar tăcu fără să pomenească nimic de palme şi nemaigîndindu-se decît a îmblînzi pe Dăngescu, se adresă către acesta în termenii cei mai umili :

— Sunt cel mai nenorocit om după pămînt, îi zise el cu jumătate vocea. Nu credeam, cocoane Stamate, ca tocmai dumneavoastră să mă batjocoriţi astfel şi să doriţi a mă vedea pe drumuri cu o mulţime de copii după gît. Eu ce sunt greşit dacă priimesc astfel de porunci de la şefii mei ? Să o bată Dumnezeu de funcţie care mă pune în poziţii critice cu toată lumea. Iată ce nemulţumiri întîmpin dacă voi să fiu un funcţionar conştiincios ! Judecaţi-mă şi mă osîndiţi, cocoane Stamate, dacă mă credeţi vinovat în împrejurarea de faţă : sunteţi o persoană aşa de înţeleaptă încît crez că o să-mi daţi dreptate şi o să mă iertaţi dacă v-am supărat aşa de mult. De ştiam că o să vă necăjiţi, îmi pierdeam mai bine postul şi nici că priimeam să viu cu o astfel de misie în casa dumneavoastră.

Epistatul zisese destule ca să domolească furia Dăngescului şi acesta mulţumit nu numai că-l iartă, ba încă îi dăruieşte un galben ce scoate dintr-un sertar de masă.

— Ia acest galben, îi zise el, şi deschide-ţi ochii altă dată în ce casă intri şi cum trebuie să te porţi. Aide, pleacă de aici sau mai bine rămîi ca să vii să-mi dai de veste cînd vor sosi procurorul şi comisarul.

Epistatul priimeşte galbenul, îl bagă în buzunar şi se pleacă cu respect dinaintea Dăngescului, promiţîndu-i a-i satisface cererea. După aceasta, el iese din cameră

şi, în loc să îndeplinească însărcinarea ce avea de la şefii săi, începe să spioneze venirea lor ca să dea de ştire culpabilului.

Pînă a nu lua sfîrşit scena ce se petrecuse între Dăngescu şi epistatul mahalalei, Bolboacă umblase aşa de iute că în cîteva momente sosise la Mercescu şi la Năndăreanu, ale căror locuinţe se aflau din întîmplare în apropiere una de alta. El le spune că Dăngescu îi cheamă la dînsul numaidecît şi aceşti doi domni, carii aveau nişte fizionomii prea neînsemnătoare şi să fi fost în vîrstă cel dintîi, de patruzeci ani, iar cel de al doilea, de cincizeci ani, se grăbiră a veni împreună cu Bolboacă ca să depuie la picioarele Dăngescului respectul ce aveau pentru acesta.

Epistatul abia apucase să se puie la pîndă, cînd vede pe Bolboacă cu doi necunoscuţi că intru în curte. El voi să vestească pe Dăngescu despre venirea acestor persoane, dar gîndindu-se că aceasta nu-l privea pe dînsul, se mulţumi numai ca să-i privească şi să aştepte sosirea procurorului şi a comisarului. Bolboacă, cînd zăreşte pe epistat în balcon, frica îl coprinde deodată ; el nu mai rămîne la îndoială că agenţii guvernului venise în lipsa lui şi că-l aşteptau în acel moment ca să-i ia tacriru. La această gîndire el se opreşte puţin şi nu ştie dacă trebuie să înainteze sau să se facă nevăzut. Cum însă el nu mai putea să se depărteze, căci printr-aceasta s-ar fi espus la grele bănuieli, se hotăraşte a se lăsa în voia soartei şi pe sprijinul stăpînului său care îi promisese totul. Astfel dar, el urmează pe martori fără ca aceştia să fi băgat de seamă mina ce făcuse călăuza lor la vederea epistatului.

Bolboacă urcă scara cu Mercescu şi cu Năndăreanu şi, ajungînd la uşa camerei stăpînului său, o deschide şi intră cu dînşii. Dăngescu îi aştepta cu nerăbdare.

— Bine aţi venit, domnilor, zise Dăngescu îndată ce văzu pe vătaful său de curte şi pe cei doi domni. Vă aşteptam şi îmi pare bine că aţi sosit mai curînd decît credeam. Poate v-a spus Neagu ce împrejurare m-a făcut să vă chem.

— Nu ne-a spus nimic, cocoane Stamate ; cu toate acestea ne simţim prea fericiţi de a vă servi, zise domnu

Mercescu, care era mai deştept şi mai vorbitor decît domnu Năndăreanu.

— Nu mă îndoiam de delicateţa dumneavoastră, domnilor, zise Dăngescu mulţumindu-le printr-un compliment. Dar nu-mi răspunserăţi dacă Neagu va comunicat împrejurarea pentru care v-am chemat ?

— Nu le-am vorbit nimic domnilor despre împrejurarea de astă-noapte, zise Bolboacă îndată. Acum însă cînd suntem cu toţii la un loc, putem vorbi în linişte.

— Ei bine, domnilor, dacă Neagu nu v-a vorbit nimic, veţi afla numaidecît. Dar mă rog poftiţi de şedeţi. Neagule, trage două scaune pentru domnii.

— Vă sărutăm mîinile, cocoane Stamate, putem şedea şi în picere, ziseră îndată Mercescu şi Năndăreanu, prea flataţi de onoarea ce li se făcea şi la care nu s-ar fi aşteptat niciodată din partea Dăngescului. Acesta însă stărui aşa de mult a le face onoarea de a ocupa două scaune încît ei fură siliţi a ceda invitaţiei.

— Acum, domnilor, să vă comunic împrejurarea în chestie şi totdeodată să vă arăt cum mă puteţi servi ca nişte buni prieteni ce vă socotesc. Iată despre ce este vorba : ieri înserat, pe la aprinsul luminărilor, s-a găsit o fată moartă dinaintea casei unui cojocar, căruia îi zice Sălcianu. Unii presupun, după încredinţările date de cojocar, că acea moartă s-a aruncat de un strein care trecuse pe acolo într-o trăsură, dar eu mă întorc şi zic că ce trebuinţă avea streinul să arunce pe o moartă pe uliţă ca să se compromită, precum s-a şi întîmplat, pe cît timp putea să o azvîrle într-un puţ sau să o îngroape undeva, fără ca să poată fi descoperit. Aceasta este cel puţin ideea mea : dumneavoastră ce părere vă daţi ?

— Tot aceeaşi ca şi a dumneavoastră, răspunseră îndată Mercescu şi Năndăreanu, făcînd nişte ochi mari şi ascultînd cu mare respect pe Dăngescu care urmă :

— Eu, domnilor, în împrejurarea aceasta am dovedit adevărul în toată lumina lui şi sunt atît de sigur de dînsul că m-aş prinde pe onoarea şi pe toată averea mea, Iată cum : după descoperirea omorului, procurorul şi comisarul coloarei de galben, încunoştiinţat de asasinat, au venit după datorie să facă cercetările trebuincioase la faţa locului şi au călcat casa cojocarului. Acesta, văzîn-

du-se strimtorat din toate părţile şi neavînd dovezi prin carii să constate că moarta fusese azvîrlită dintr-o trăsură, a voit să acuze pe un om necunoscut ca să scape de pedeapsa ce-l amenința. Ei bine, domnilor, cum ați putea să vă mirați mai mult aflînd că acel cojocar infam a avut mişelia să inculpe pe vătaful meu de curte care a stat cu mine toată seara de am făcut cu dînsul nişte socoteli ale uneia din moşiile mele ?

— Cum este cu putinţă ? strigară Mercescu şi Năndăreanu cu mirare.

— Aşa, ticălosul ; nu destul că a săvîrşit omorul, căci din cele ce auzirăţi, nu rămîne îndoială că el a fost asasinul, ba încă a avut vicleşugul ca să arunce năpastea pe spinarea unui sînge nevinovat. Vedeţi dar că acel om nu merită îndurare şi că, din contra, trebuie să contribuim cu toţii să-l denunţăm ca să nu i se treacă subt tăcere o asemenea crimă neauzită.

— Negreşit, cocoane Stamate, încuviinţă Mercescu. Acel om nu merită îndurare şi mai cu seamă din spusele dumneavoastră nu mai rămîne îndoială că el a omorît pe acea sărmană fată.

— Îmi pare bine, domnule Mercescu, că eşti om de înţeles, zise Dăngescu care voia să sfîrşască odată cu dînşii. Acum iată ce trebuie să facem : mi-aţi dat amîndoi o mulţime de dovezi că mă iubiţi şi că meritaţi toată încrederea mea ; aceasta m-a făcut să mă gîndesc la dumneavoastră ca să regulăm cît s-ar putea mai bine această împrejurare Şi fiindcă am diferite mijloace ca să vă mulţumesc, vă las precăderea alegerei.

— Vom fi totdauna fericiţi de a vă servi. Ordonaţi-ne şi vom fi gata să facem totul, zise domnu Năndăreanu, care era mai materialist decît domnu Mercescu.

— Uite ce cer de la dumneavoastră, domnilor ! Este învederat că vătaful meu de curte nu va cădea în vină după simpla arătare a Sălcianului, dar fiindcă este servitorul meu cel mai bun şi cel mai devotat, voiesc să-l scap de orice necinste i s-ar putea aduce. Pentru aceasta am trebuinţă de două mărturii şi le cer de la dumneavoastră prin scris şi în termenii ce vă voi dicta.

— Vom da cu plăcere orice mărturie veţi voi, zice domnu Năndăreanu sculîndu-se.

— Atunci fii bun, domnule Năndărene, şi dumneata, domnule Mercescu, de vă trageţi scaunele lîngă masă ca să scriţi mărturiile.

Mercescu şi Năndăreanu vin lingă masă, iau cîte o coală de cîrtie şi cîte un condei, şi cînd fură dispuşi ca să scrie, Dăngescu începe să le dicteze următoarea dovadă destul de rar ca să aibă amîndoi timpul să o scrie fără ca să scape un cuvînt din vedere :

„Eu, subsemnatul, încredinţez că ieri, miercuri, 17 mai, înserat, pe la aprinsul lumînărilor, trecînd pe uliţa Batiştei, însoţit fiind de domnu..."

— Dumneata, domnule Mercescu, scrie Năndăreanu, iar dumneata, domnule Năndărene, pune Mercescu.

— Am pus, ziseră amîndoi. Dăngescu urmă să dicteze : „am văzut că se aruncă o femeie de nu ştiu cine pe o fereastă de la prăvălia lui Sălcianu cojocarul, şi neavînd timpul să întrebăm şi să ne informăm din ce a provenit azvîrlirea acelei femei, fiind chemaţi de oarecarii interese grabnice, ne-am urmat drumul fără ca să mai ştim cele ce s-au petrecut în urmă. Drept aceea dau această dovadă în cunoştinţă de adevăr subt a mea iscălitură spre ştiinţă şi luminarea guvernului la întîmplare de a nu se cunoaşte cum decurge împrejurarea."

— Acum, zise Dăngescu, iscăliţi şi puneţi anul, luna, ziua de astăzi, şi jos, Bucureşti. Dar cine dracu este la uşă ? întreabă el întorcîndu-se.

Bolboacă se duce repede spre uşă, o deschide, se uită în sală şi nevăzînd pe nimeni se întoarce pe paşii săi.

— Nu este nimeni, cocoane. Se vede că iar vi s-a părut.

— Ce fel mi s-a părut ? La dracu, doar nu sunt nebun. Aceasta mi se întîmplă pentru a doua oară. Cine va fi îndrăznind să mă spioneze în casa mea ?

— Neapărat că va fi trecut vreo pisică, observă domnu Năndăreanu, sculîndu-se după scaun şi prezentînd dovada Dăngescului.

— Poate să fie şi pisică, zise acesta luînd dovada din mîna Năndăreanului. Dar ce plăcere şi pe nevasta mea să ţie pisici în casă ? Nici un dobitoc nu mi-o fi mai urît în lume decît pisicile.

— Nu strică nimic, cocoane Stamate, zise domnu Năndăreanu. Eu socotesc că pisicile sunt prea trebuincioase într-o casă, căci o curăță de şoareci.

— Poftiţi şi dovada mea, cocoane Stamate, zise domnu Mercescu prezentînd-o la rîndul său.

— Vă foarte mulţumesc, domnilor ; vă voi recunoaşte cînd împrejurarea omorului va lua sfîrşit. Acum iată ce mai rămîne de făcut : luaţi-vă dovezile înapoi şi intoarceţi-vă cu dînsele peste o oră ca să la daţi procurorului şi comisarului ce sunt a veni aici. Să vă faceţi că nu mă cunoaşteţi nici pe mine, nici pe vătaful meu de curte... Veţi arăta numai că v-aţi informat din zvon că aceşti doi dregători se aflu la mine şi că aţi venit să le daţi aceste două dovezi spre luminarea împrejurărei.

— Şi să nu uitaţi, domnilor, observă Bolboacă, că la întîmplare de a vă face ceva întrebări comisarul şi procurorul, să le spuneţi că femeia aceea era îmbrăcată cu rochie albă şi că la azvîrlirea ei pe fereastă nu se mai afla nimeni pe uliţă. Aceasta vă rog să o ţineţi minte şi să o declaraţi la timp şi cînd va cere trebuinţa.

— În adevăr, are dreptate Neagu. Aceste desluşiri urma să le aveţi în vedere, zise Dăngescu mulţumit de prevederile confidentului său.

— Nu uitaţi asemenea, adăogă a zice Bolboacă, ca să vizitaţi acea uliţă şi să cunoaşteţi bine poziţia locului. Şi ca să fiţi de acord, născociţi că veneaţi din cutare loc pentru cutare trebuinţă şi că eraţi grăbiţi de cutare interese pentru care să şi puteţi dovedi oricînd vi s-ar cere. Înţelegeţi, domnilor, că într-o pricină criminală, ca să se dea o hotărîre cumsecade, trebuie să se lămurească toate împrejurările. Numai prin chipul acesta putem fi siguri de izbîndă.

— În adevăr vătaful dumneavoastră de curte este un om prea deştept, observă domnu Mercescu. Ar crede cineva că a fost născut pe un scaun de judecător, aşa de bine cunoaşte formele.

— Şi tipicul, observă domnu Năndăreanu. Eu însă crez că domnu vătaf de curte trebuie să fi căzut în vreo nenorocire, căci prea cunoaşte chichiţele pe de rost. . .

La aceste cuvinte ale Năndăreanului, Bolboacă își mușcă buzele fără a ști ce să răspunză. Dăngescu luă cuvîntul în locul lui :

— N-a dat de nici o nenorocire, Năndărene, dar mărturisesc că Neagu este prea deștept și, fiindcă am văzut că este un om dezghețat, i-am încredințat în mai multe rînduri pricini de judecată și mi le-a cîștigat pe toate. Dar trebuie să vă duceți, adăogă el ; comisarul și procurorul pot să vie peste cîteva minute și nu voi să vă găsească aici. Întoarceți-vă, dar cum v-am zis, peste o oră. Va fi tocmai bine.

Mercescu și Năndăreanu se dispuneau ca să plece cînd epistatul intră în casă :

— Domnu procuror și domnu comisar au intrat în curte, zise el, și după aceasta iese îndată.

— Neagule ,zise Dăngescu cu grabă, pleacă îndată cu dumnealor și scoate-i pîn grădină ca să nu fie văzuți de dregători. Și dumneavoastră, domnilor, întoarceți-vă peste o jumătate oră, iar nu peste o oră.

Martorii ies împreună cu Bolboacă fără a fi zăriți de nimeni, și după cîteva minute se aude în sală tropăiturile de cizme ale agenților guvernului, carii erau însoțiți de Sălcianu și carii nu întîrziară de a intra în camera Dăngescului. Acesta, care se prefăcea a fi ocupat de oarecarii cîrtii ce răscolea pe masă, se întoarse îndată cînd văzu pe procuror și pe comisar în camera lui. Sălcianu aștepta în sală.

— Vă sărut mîinile, cocoane Stamate, zise procurorul și comisarul salutînd pe Dăngescu.

— Sluga dumneavoastră, domnilor, le răspunse Dăngescu cu mîndrie și căutînd a-și da un aer important. Poftiți, ședeți, adăogă el prezentîndu-le scaunele pe carii șezuse martorii.

— Vă sărutăm mîinile, mulțumi procurorul și comisarul, stînd amîndoi în picere și făcînd fasoane.

— Vă rog, ședeți, insistă Dăngescu.

Dregătorii se așezară după această a doua invitație și procurorul începu să vorbească :

— Ne iertați, cocoane Stamate, dacă am luat curajul a veni să vă importunăm tocmai în minutul cînd poate

erați prea ocupat. Cu toate acestea sper că veți fi destul de bun să ne scuzați, cînd veți afla că ne aduce o împrejurare foarte gravă și că noi acuzatori publici am venit să facem cercetările ce ne impune legea.

— Prea bine ați făcut, domnilor. Pentru aceea vă plătește guvernul, ca să vă împliniți datoria și să-i meritați încrederea. Poci ști însă care este împrejurarea aceea ce vă aduce în casa mea ?

— Nici că încape îndoială, reluă procurorul. Aceasta mă și găteam să vă spui. Dar mai-nainte de toate vă rog să-mi dați voie a vă întreba dacă aveți cunoștință unde se afla vătaful dumneavoastră de curte ieri înserat ?

— Nu știu ce voiești să înțelegi, domnule, prin această întrebare ; cu toate acestea, doresc să vă satisfac încredințîndu-vă că vătaful meu de curte a fost toată seara în camera mea, unde am făcut împreună oarecare socoteli ale uneia din moșiile mele.

— Acum unde se află ? întreabă procurorul.

— Trebuie să fie în camera lui, zise Dăngescu cu nerăbdare. Vei fi însă destul de bun, domnule, a-mi spune ce are a face vătaful meu de curte în întreținerea ce avem ?

— Să vedeți, cocoane Stamate, reluă procurorul. Vătaful dumneavoastră de curte este acuzat că ar fi omorît pe o femeie și că ieri înserat ar fi aruncat-o din trăsură pe o uliță din mahalaua Batiștei dinaintea prăvăliei unui cojocar, care cojocar zice că l-a recunoscut, aflîndu-se din întîmplare la fereasta prăvăliei lui. Acum rămîne, cocoane Stamate, să ne ajutați în cercetările noastre ca să descoperim pe vinovat și printr-aceasta veți face un bine, ce este în interesul general. Sunt sigur că oricît de mult ați iubi pe vătaful dumneavoastră de curte, nu veți putea îngădui să scape un asasin, care, mîine, poimîine, poate să vă facă vreun rău și dumneavoastră chiar.

— Cuvintele dumitale, domnule procuror, sunt pline de înțelepciune, căci sunt ieșite din gura unui funcționar care știe foarte bine să-și îndeplinească misia. Cu toate acestea văz cu plăcere că vătaful meu de curte nu poate fi acuzat de acest omor, ce ziceți că s-a întîmplat ieri înserat, căci el a fost cu mine și îl iau în sufletul meu.

— Vă credem, vă credem fără să faceți jurămînt. Vă rog numai să ordonați a-l chema pînă aci ca să-l punem față în față cu cojocarul și după întrebările ce voi face la amîndoi să poci da un curs acestei împrejurări.

— Aceasta este foarte lesne. Doresc încă să văz pe cojocar și pe vătaful meu față în față. He, cineva ; strigă Dăngescu bătînd din palme.

Un servitor intră în cameră. Dăngescu îi zice :

— Cheamă pe Neagu să vie aici numaidecît.

— Și pe cojocarul care este în sală, zise procurorul servitorului.

Acesta iese să îndeplinească ordinile, și după cîteva minute Sălcianu intră în cameră și după dînsul Bolboacă.

— Ce fel, dumneata ai fost, Sălciene ? Cum e cu putință să fii amestecat în pricina omorului ? îl întreabă Dăngescu prefăcînd surprinderea.

— Eu !... să mă ferească Dumnezeu, îi răspunse bătrînul Sălcianu cu mîndrie.

— Și cu toate acestea, din cîte am auzit, înțeleg că ești prea amestecat, reluă Dăngescu privindu-l cu dispreț.

— Și eu aș fi crezut tot ca dumneavoastră dacă aș fi avut un vătaf de curte.

Și la aceste cuvinte Sălcianu privește pe Dăngescu cu mai mult dispreț.

Dăngescu nu răspunse nimic în temerea de a nu ajunge mai departe și a fi descoperit.

Se știe că greșala este însemnată pe fizionomia omului și un ochi pătrunzător poate recunoaște pe culpabil dintr-o ușoară căutătură. Procurorul, care era destul de inteligent și cunoscător în fizionomii, pricepu îndată din vorbirea Sălcianului și din tăcerea Dăngescului că acest om bogat trebuie să fi luat parte la omorul femeiei, dar greutatea era ca să descopere adevărul și din nenorocire adevărul era foarte întunecos. Cu toate acestea, el își propusese a începe cercetările ce trebuia să facă și a se convinge mai bine de decurgerea împrejurărei.

— Domnule vătaf de curte și domnule Sălciene, apropiați-vă puțin, le zise procurorul.

Sălcianu se apropie cu destul curaj și Bolboacă face asemenea, însă cu oarecare sfială, deși voia să prefacă un mare sînge rece.

— Domnule comisar, fiţi bun de scriţi interogatoriile ce voi lua acestor doi domni ; iar coconu Stamate este rugat, dacă binevoieşte, a ne lăsa să-i ocupăm masa pentru cîteva minute.

— Cu plăcere, domnule procuror, zise Dăngescu ameţit de această scenă. Luaţi cîrtie, condeie şi cele trebuincioase după masa mea, pe care se află de toate.

— Vă sărut mîinile, mulţumi procurorul, pe cînd comisarul se apropie de masă, se aşază pe un scaun şi se dispune a scrie interogatoriile.

— Apropie-te mai bine, domnule Sălciene, zise procurorul luînd un aer serios.

— Iată-mă, domnule procuror, răspunse Sălcianu apropiindu-se cu sufletul împovărat.

— Cum te cheamă ?

— Tudor Sălcianu.

— Scrie, domnule comisar.

— Am scris, domnule procuror, răspunse comisarul. Te rog urmează şi nu te înterumpe.

Procurorul reluă, adresîndu-se către Sălcianu :

— De cîţi ani eşti ?

— De şasezeci ani împliniţi.

— Unde ai fost ieri, miercuri, la şaptesprezece mai ?

— Toată ziua am stat acasă, răspunse Sălcianu. De dimineaţă şi pînă seara m-am îndeletnicit cu meşteşugul meu.

— Poţi dovedi că nu ai ieşit nicăiri ? reluă procurorul.

— Aceasta nu o poci dovedi, căci nimeni nu crez să fi băgat de seamă dacă am ieşit sau nu. Fiecare va zice că nu ştie, că n-a văzut, precum se obicinuieşte la noi, oamenii de rînd, şi precum trebuie să aveţi cunoştinţă de aceasta, domnule procuror, dumneavoastră mai cu seamă, care aţi văzut şi aţi auzit multe.

— Ascultă, domnule Sălciene : că ai fost acasă toată ziua trebuie să dovedeşti ca să scapi de bănuiala ce te ameninţă. Gîndeşte-te şi răspunde.

— M-am gîndit şi am răspuns. Socotesc însă că aş putea fi crezut de mincinos, iar nu de bănuit, precum ziserăţi ,domnule procuror, numai atunci cînd s-ar găsi cineva care să mărturisească că m-a văzut pe vreo uliţă sau în casă la cineva.

— Ce cunoști din împrejurarea acelei fete moarte pe carea am găsit-o ieri seara în prăvălia dumitale ?

— V-am arătat împrejurarea la venirea dumneavoastră în casa mea, dar fiindcă trebuie să o mai arăt și acum în tacrirul ce-mi luați, ca la un om criminal, iată ce știu, ce am văzut și ce am făcut, pentru care iau martor pe Dumnezeul care ne privește și care judecă pe toți. Precum v-am spus, domnule procuror, se făcuse noapte, închisesem ușa și obloanele pe jumătate ale prăvăliei mele și, odihnindu-mă de munca de peste zi, mă uitam în uliță pe un ochi de fereastă, ceea ce fac totdauna pînă se gătește cina. În timpul acesta, auz huruitura unei trăsuri care venea din partea stîngă, văz că se oprește deodată și un om care ținea în brațe pe o femeie se pleacă pe jumătate din trăsură și o aruncă tocmai în fața prăvăliei mele. Îndată după aceasta, trăsura își reia cursul cu aceeași repeziciune, precum sosise, și eu, în zăpăceala cea mai mare, ies cu nevasta și cu calfa să vedem ce este. Recunoscurăm pe fata nenorocitului croitor de lingă Biserica cu sfinți împreună cu doi vecini, carii sosiră la chemarea ce le-am făcut, și crezînd că fata este leșinată, am trimis să cheme pe un doctor neamț, care șade în apropiere de casa mea și care nu a voit să vie fiindcă-și bea cafeaua. Noi însă i-am dat toate ajutoarele putincioase ; am adus un bărbier, care a înțepat-o cu lanțeta în mai multe rînduri, dar a fost cu neputință să-i curgă o picătură de sînge măcar. Ne-am încredințat, în sfîrșit, că fata era moartă, și fiindcă se strînsese o mulțime de lume, am dus pe fată în prăvălie silindu-ne să-i mai dăm vreun ajutor. În urmă, ați venit dumneavoastră și cu domnul comisar și ați dat poruncile ce ați socotit de cuviință. Acesta este curatul adevăr pe care-l mărturisesc în frica lui Dumnezeu.

— Cînd te-am amenințat aseară că trebuie să dovedești pe acel om care a azvîrlit pe moartă din trăsură, cum ai putut cunoaște că era vătaful de curte al coconului Stamate Dăngescu ?

— Aceasta aș dori să aflu și eu, observă Dăngescu. Sunt prea curios să pricep cum s-a putut cunoaște un om noaptea ?

— V-am spus, domnule procuror, și v-ați putut convinge prin dumneavoastră însuvă că peste drum de prăvălia mea este o lampă a stăpînirei care m-a făcut să deosibesc chipul vătafului de curte cînd s-a plecat pe jumătate din trăsură ca să azvîrle pe fata moartă.

— Nemernicu !... zise Dăngescu, care uită pentru un minut rolul ce trebuia să joace în această împrejurare.

Atît procurorul, cît și comisarul rămaseră uimiți de acest cuvînt al Dăngescului și începură să-l privească cu mirare.

Bolboacă nu mai făcu nici o mișcare, cînd aude că iese din gura stăpînului său o dobitocie atît de neiertat pentru un om fin ca dînsul, și se crezu pierdut cînd văzu pe Sălcianu că-l privește cu un aer ironic.

Dăngescu își cunoscu greșala îndată ce băgă de seamă tăcerea care succedase cuvîntul său de nemernic. Orice reparație ar fi fost tîrzie, cu toate acestea el prefăcu surprinderea și se adresă către procuror.

— Sunteți în mirare că am zis nemernicu... nu este așa, domnule procuror ?... Dar îmi vei da dreptate dacă am necinstit prin acest cuvînt pe Sălcianu, căci nu poci înțelege cum cineva poate avea curagiul să acuze oameni nevinovați și să născocească pentru scăparea lui astfel de mișelii neauzite. Crede-mă că nici pînă acum nu mi-a putut trece uimirea de a auzi că vătaful meu de curte a azvîrlit pe moartă din trăsură cînd el a fost cu mine de după-prînz și pînă la o oră prea înaintată a nopței.

— Vă foarte mulțumesc pentru întorsătura ce ați făcut, cocoane Stamate, zise Sălcianu schimbînd privirile sale ironice către Dăngescu. Credeam cu toate acestea că făcuserăți nemernic pe vătaful dumneavoastră de curte, căci zicînd acest cuvînt aveați aerul a arăta nemernicia lui că a ieșit prea mult din trăsură și că printr-aceasta a putut fi recunoscut la lumina lampei.

— Ce îndrăznești să zici, mojicule ! strigă Dăngescu necăjit. Cum îngăduiți, domnule, adăogă el întorcîndu-se către procuror, ca acest criminel să tălmăcească vorbele mele astfel precum nu sunt ?...

— Ai ieșit din chestie, domnule Sălciene, zise procurorul, apăsînd din sprînceană și reținîndu-și rîsul, căci Săl-

cianu espusese o gîndire pe care o împărtăşea atît procurorul, cît şi comisarul.

— Mă iertaţi, domnule procuror, zise Sălcianu, plecînd capul. Am crezut că dacă cineva mă necinsteşte, nu trebuie să tac, căci m-aş recunoaşte de vinovat.

— Mai ai ceva să ştergi sau să adaogi, întreabă procurorul pe Sălcianu, privind pe comisar, ceea ce-i da să înţeleagă ca să urmeze cu scrierea interogatoriului.

— Nu am să şterg nimic din cîte am arătat, răspunse Sălcianu. Atîta numai vă rog să adăogaţi că doresc să se caute în odaia vătafului de curte, de către dumneavoastră, ca să vă încredinţaţi dacă există într-însa vreo dovadă sau vreo urmă a omorului săvîrşit.

— Nu voi îngădui niciodată să-mi scofelească casa oamenii stăpînirei, strigă Dăngescu, sculîndu-se cu furie. Auzi, obraznicu, ce mai îndrăzneşte să ceară! Ieşi, ieşi curînd, adăogă el privind pe Sălcianu, ca cum ar fi voit să-l spintece.

Sălcianu era gata să iasă din cameră, dar procurorul se sculă îndată :

— Nu trebuie să vă supăraţi, cocoane Stamate, zise el Dăngescului. Un om bănuit şi intrat în formă este liber să mărturisească orice va voi. Rămîne în urmă ca guvernul să constate adevărul şi să aplice culpabilului osînda meritată. Rămîi, domnule, adăogă el adresîndu-se către Sălcianu.

— Aşa este, domnule procuror, zise Dăngescu liniştindu-se puţin, dar îţi mărturiresc că nu m-am putut reţine de a mă revolta cînd am auzit pe acest nesocotit că cugetă să compromită onoarea casei mele.

— Aveţi toată dreptatea, şi, în locul dumneavoastră, nu aş fi făcut altfel, dar însărcinatul guvernului trebuie să aibă răbdare, să-şi îndeplinească formalităţile prescrise de lege, şi legea nu reţine pe un om căzut în crimă de a vorbi şi de a arăta tot ce voieşte. Vedeţi dar, că eu ca procuror sunt dator să vizitez camera vătafului dumneavoastră de curte după legala cerere a domnului Sălcianu, şi fiindcă sunt sigur că cercetarea mea va fi zadarnecă, după cum sunt încredinţat din spusele dumneavoastră, aceasta va fi o bază mai mult pentru dovedirea vinovatului.

— Sunt prea mîhnit, domnule procuror, de a vă declara în sinceritate că asemenea cercetare nu se poate face casei mele, căci nu voi să vază lumea atîția slujbași ai guvernului că mi-o calcă ca pe a unui om bănuit.

— Nu m-ați înțeles, cocoane Stamate, zise procurorul cu o delicatețä silită. Domnul comisar va pleca îndată ce va scrie și interogatoriul vătafului dumneavoastră de curte și împreună cu dumnealui vor pleca și cei doi epistați ce ne-au însoțit. Voi rămînea singur și socotesc că prezența mea nu vă poate compromite, căci slujbași ca mine vă vizitează adesea și se găsesc foarte fericiți cînd vin a vă spune respectele lor.

Dăngescu nu mai găsește un cuvînt ca să răspunză finului funcționar. El era foarte supărat de nevenirea martorilor, dar, fiindcă auzise că va rămînea singur cu procurorul și că cercetarea ce va face nu va fi zgomotoasă, se reașeză la locul său și se hotărăște a nu mai deschide gura pînă la plecarea tutor individelor ce se aflau în camera lui.

După ce se făcu liniște, procurorul reîncepu să vorbească :

— Fii bun, domnule comisar, de ia o altă coală de cîrtie ca să facem interogatoriul domnului vătaf de curte. Apropie-te, domnule vătaf de curte, zise el, întorcîndu-se spre acesta. Răspunde conștiincios la întrebările ce-ți voi face în numele legei.

Neagu se apropie.

— Cum te cheamă ? îl întreabă procurorul.

— Neagu Bolboacă, răspunse acesta cu jumătate vocea.

— Neagu Bolboacă !... zise procurorul surprins. Acest nume îmi este cunoscut. De unde ești de origină ?

— Am uitat ,domnule procuror, răspunde Neagu, care își pierduse capul cînd văzu că numele lui este cunoscut de agentul guvernului.

— Ce fel ai uitat ?... nu te înțeleg ?

— Voi să zic, domnule procuror, că am deschis ochii în București fără ca să fi cunoscut pe părinții mei. Se vede că ei m-au azvîrlit pe drumuri de mic copil și că m-au lăsat în voia întîmplărei.

Procurorul nu păru satisfăcut pe acest răspuns. El reluă :

— De cîți ani ești ?

— De patruzeci și cinci.

— Nu te arată chipul, observă procurorul cu mirare ; să fii cel mult de treizeci ani.

— Înșală de multe ori chipul omului, răspunse Neagu plecînd capul. Și eu, domnule procuror, am trăit fără grijă, căci m-am mulțumit pe mult-puțin ce am avut.

— Ce cunoști din împrejurarea omorului acelei fete ce s-a găsit la Sălcianu ?

— Nimic alt decît că astăzi de dimineață trecînd pe uliță, m-am pomenit cu acest cojocar că mă oprește, mă necinstește și mă face omorîtor. Am rămas încremenit, auzind aceasta și întrebînd pe unii, alții, am aflat de acest omor ca și dumneavoastră ca și toată lumea. Eu nu am ieșit nicăiri din casă, adecă de ieri de la prînz și pînă noaptea tîrziu.

— Cum poți dovedi cele ce-mi spui ?

— Iau de mărturie pe coconu Stamate Dăngescu, stăpînul meu, în serviciul căruia am fost în tot timpul acesta.

— Ce ai a mai răspunde ?

— Nimic alt decît cele ce arătai pînă aci.

— Ai mai fost în vreo pricină criminală ? urmă a întreba procurorul privindu-l într-un mod semnificativ.

La această întrebare neașteptată Bolboacă rămîne ca lovit de trăsnet și în uimirea sa începu să-și preumble privirile pîn toate părțile ca și cum ar fi căutat un răspuns.

— Vorbește, domnule Bolboacă, reluă procurorul. Ai mai fost în pricini criminale ?

— Am... n-am...

— Mă scuzați, domnule procuror, interumpse Dăngescu cînd văzu că vătaful său de curte era atît de zăpăcit. Această întrebare nu ai adresat-o și domnului Sălcianu ?

— Eu nu am avut în viață-mi nici chiar pricină civilă, cu cît mai cu seamă criminală, zise Sălcianu cu mîndrie. Mulțumesc lui Dumnezeu că am îmbătrînit nepătat și cu fruntea senină.

— A fost numai o scăpare din vedere, cocoane Stamate, răspunse procurorul. Voi repara greșala îndată. Dar poate știți că legea ordonă a se face o asemenea întrebare într-un interogatoriu.

— Știu aceasta, zise Dăngescu. De aceea mă miram și eu...

— Vrei să răspunzi odată, domnule Bolboacă, la întrebarea ce-ți făcui ?

— Nu știu să fi avut vreo pricină criminală, răspunse în fine Bolboacă, care avusese timpul să-și revie în sine.

— Te-ai gîndit bine la răspunsul ce dai ?

— Așa socotesc, domnule procuror.

Interogatoriile erau luate. Bolboacă și Sălcianu le suscrie și după săvîrșirea acestei formalități, procurorul face o cîrtie pe care o dă comisarului zicîndu-i :

— Vei cere garanție atît de la Sălcianu, cît și de la vătaful de curte al coconului Stamate. Această formalitate trebuie îndeplinită pînă la înfățișare la tribunal.

— Eu garantez pentru vătaful meu de curte, zise îndată Dăngescu, mergînd spre masă și formulînd o garanție pe carea o dă comisarului.

— Și eu sunt gata a da garanția cerută, zise Sălcianu. Dar mai întîi vă rog să-mi dați voie a mă duce să mi-o procur de la un prieten și împreună cu dînsul voi veni a o depune la comisie.

— Din minutul acesta nu poți pleca singur, observă comisarul agitînd cîrtia procurorului.

— Atunci porunciți unui epistat să mă însoțească ; crez că voi fi în bună siguranță, zise sărmanul Sălcianu pe gînduri și cu un aer posomorît.

— Așa, se poate, încuviință comisarul.

— Domnule comisar și dumneavoastră, domnilor, puteți pleca cu toții. strigă procurorul după ce a terminat toată lucrarea. Este și timpul ca să redăm liniștea coconului Stamate.

Toți plec. După cîteva minute, Dăngescu și procurorul rămîn singuri.

— Cum ți se pare pricina aceasta ? întreabă Dăngescu așezîndu-se lîngă procuror.

— Cum să mi se pară, răspunse acesta, decît că pe Neagu Bolboacă îl cunosc prea bine. Eram substitut cînd